

**INFORMACE ČESKÉ SPOLEČNOSTI „DYSLEXIE“
PRO ŠKOLNÍ ROK 2011/2012**

OBSAH

ÚVOD.....	3
EVIDENCE ČLENŮ.....	4
POZVÁNKA.....	5
OHLÉDNUTÍ ZA SEMINÁŘI VE ŠKOLNÍM ROCE 2010/2011	6
ODBORNÉ PŘÍSPĚVKY, KTERÉ ZAZNĚLY NA KONFERENCÍCH.....	7
Hledání cest v péči o žáky (nejen) se specifickými vzdělávacími potřebami	7
Spolupráce s partnery školy – psycholog, psychiatr, sociální pracovník, pediatr a neurolog	11
Ian Smythe – Jak může jedincům s dyslexií pomoci technologie	12
„Já na to mám!“ Program rozvoje učebních strategií pro středoškoláky s dyslexií	16
Pismo Comenia Script ve školním roce 2010/2011	19
Představení projektu CzechRA.....	22
Život rytíře	23
Poruchy učení a vícenasycené mastné kyseliny	24
Rozvíjející a podpůrné herní aktivity pro mladé lidi s dyslexií. Představení projektu DYS 2.0	29
RECENZE	32
INFORMACE.....	34
Setkání dospělých s dyslexií.....	34
Konference BDA – „Beyond boundaries“	35
Handicap poradna Centra informačních a poradenských služeb ČVUT v Praze	37
SDĚLENÍ SPOLUPRACUJÍCÍCH ORGANIZACÍ	38
Informace o projektu „Studenti středních škol se specifickými poruchami učení a chování“	38

ÚVOD

Vážení přátelé,

Přeji úspěšný a klidný školní rok 2011/2012. Je to již čtrnáctý školní rok, kdy prostřednictvím ČSD můžete přijímat nové podněty pro svoji práci.

Jak jste jistě zaznamenali, těžiště našich aktivit se částečně přesouvá na webové stránky, kde se objevují aktuální informace. Děkuji proto PhDr. L. Krejčové, PhD. za aktualizaci obsahu a PhDr. H. Ajmové za bezplatné zajištění technické stránky. Pravidelné konference zůstávají zachovány a pozvánku na ně naleznete na následujících stránkách.

Zatímco v uplynulém školním roce jsme čerpali dotace z MŠMT a současně získaly významný příspěvek na podporu činnosti, v letošním školním roce se budeme muset obejít bez dotací. Tím zdůvodňujeme menší rozsah INFORMACÍ, které k Vám přicházejí.

Aktivity ČSD jsou tradičně zaměřeny na školní věk. V uplynulém školním roce jsme organizací dvou setkání rozšířili naše působení na dospívající a dospělé s dyslexií. V této oblasti budeme pokračovat i nadále. Uvažujeme o vytvoření podmínek pro vznik svépomocných skupin dospělých s dyslexií, kteří by se scházeli bez účasti odborníků. Nejsme si však jistí, zda současná doba je v mnoha aspektech příznivá pro taková setkání (studijní i pracovní zatížení, finanční náklady, ochota prezentovat veřejně své obtíže, otevřít svoji 13. komnatu). O přínosu výměny názorů, poznatků a zkušeností jsme přesvědčeni.

Zájem o dospělé neznamena odklon od školní problematiky. Díky dlouholeté práci všech, kteří v této oblasti pracují, je pojem dyslexie běžný pro odbornou i laickou veřejnost. Školy žádají o granty na podporu práce se žáky s dyslexií, denní tisk, časopisy i televize mají dyslexii mezi oblíbenými tématy. Jen obtížně můžeme objektivně hodnotit kvalitu. Poradenská praxe (též moje přednášková činnost) ukazuje u některých pedagogických pracovníků na zarážející nevdělanost a neochotu vcítit se do obtíží dítěte. Současně lze uvést desítky jednotlivců i institucí, které ve vztahu k žákům a studentům s dyslexií odvádějí vynikající práci. Je pouze škoda, že tradiční skromnost nebo neochota učitelů podělit se o své zkušenosti způsobuje, že se o nich veřejnost nedoví.

Věřím, že příští školní rok přinese mnoho dobrého pro všechny, kteří se potýkají se SPU bez ohledu na věk, i nám, kteří jim v překonávání obtíží pomáháme.

Doc. PaedDr. Olga Zelinková, CSc.

EVIDENCE ČLENŮ

Česká společnost „Dyslexie“ sdružuje v současné době celkem 136 individuálních členů a 12 organizací.

Ve školním roce 2010/2011 zaplatilo členské příspěvky celkem 36 individuálních členů, 4 organizace zaplatily hromadné členské příspěvky.

Individuální členský příspěvek činí 250 Kč. **Kolektivní členové** platí členský příspěvek 500 Kč, který opravňuje 5 pracovníků dané organizace k návštěvě všech akcí České společnosti „Dyslexie“. Členský příspěvek se platí vždy na školní rok.

Zájemci o členství jsou vítáni. Mohou se přihlásit na akcích České společnosti „Dyslexie“ nebo použít formulář na webových stránkách www.czechdyslexia.cz (přihláška je umístěna v pravém menu dole). Platící členové obdrží poštou vždy na začátku školního roku sborník Informace České společnosti „Dyslexie“ na příslušný školní rok, mají vstup na semináře zdarma a snížený vstup na konference s mezinárodním přednášejícím, jsou pravidelně informováni e-mailem o programu seminářů a konferencí.

Evidenční čísla členů slouží zároveň jako variabilní symbol při platbě členských příspěvků. Nezapomínejte v platbách uvádět Vaše členské číslo jako **variabilní symbol**! V případě ztráty členského čísla nebo v případě dalších dotazů týkajících se členství kontaktujte Zuzanu Pospíšilovou na e-mailu zposp@centrum.cz.

Členské příspěvky jsou významným finančním zdrojem pro fungování České společnosti „Dyslexie“.

Děkujeme všem členům, kteří pravidelně zasílají členské příspěvky na účet České společnosti „Dyslexie“.

Název účtu: Česká společnost „Dyslexie“

Název a sídlo peněžního ústavu: Poštovní spořitelna - Postkonto

Číslo účtu: 197562612

Kód banky: 0300

Konstantní symbol: 379

Variabilní symbol: Vaše členské číslo

POZVÁNKA

Česká společnost „Dyslexie“

si Vás dovoluje pozvat na konferenci ve školním roce 2011/2012.

Program:

27. 9. úterý – Výjezdní zasedání v PPP Brno.

Kudy dál v SPU a ADHD, aneb novinky ve využití PC technologií a v legislativě.

16. 11. středa – Dyslexie na druhém a třetím stupni. Novinky ze zahraničí.

1. 12. čtvrtek – Výjezdní zasedání v ZŠ Prof. Zdeňka Matějčka v Mostě.

Zážitkové činnosti s dyslektiky.

21. 3. středa – Novinky ve výzkumu čtení. Edukace žáků s dyslexií – příklady dobré praxe.

Součástí každého semináře jsou aktuality, zprávy ze zahraničí, novinky z literatury.

Upozorněte laskavě na seminář i další zájemce ze škol a školských zařízení.

Aktuální pozvánky na konferenci budou zveřejněny v dostatečném předstihu na webu ČSD a rozeslány platícím členům ČSD e-mailem.

Těšíme se na shledanou!

**Olga Zelinková,
předsedkyně České společnosti „Dyslexie“**

OHLÉDNUTÍ ZA SEMINÁŘI VE ŠKOLNÍM ROCE 2010/2011

Září 2010

Díky Mgr. Liboru Mikuláškovvi, řediteli PPP Brno, se uskutečnilo výjezdní setkání v Brně. Podrobnější informace je uvedena v dalším textu.

Listopad 2010

PhDr. Hana Ajmová, ředitelka ZŠ Profesora Zdeňka Matějčka v Mostě připravila setkání odborníků různých profesí, kteří se školou spolupracují. V moderované besedě vystoupili psychiatricka, psycholožka, neuroložka, sociální pracovnice i představitelé další institucí. Současně probíhaly na škole jako každým rokem ukázkové hodiny.

Prosinec 2010

Ve velmi úspěšném vystoupení představil Ian Smythe z Anglie projekty EU zaměřené na práci se studenty s dyslexií. Věnoval se především využití informačních technologií při reedukaci dyslexie. Jsme rádi, že je Česká republika zapojena do projektů prostřednictvím společnosti Euroface Consulting i České společnosti „Dyslexie“. Značný nárůst zájemců, kteří navštívili webové stránky a začali využívat programy, byl důkazem úspěšnosti této konference.

Duben 2011

Obsah konference byl opět zajištěn ve spolupráci se Společností pro podporu a rozvíjení čtenářství (CzechRA). Přednesené příspěvky jsou obsahem sdělení na následujících stránkách.

Osobně děkuji paní Mgr. Ščerbové z PPP v Karlových Varech, která zprostředkovala kontakt na ZŠ Sadov, která představila bohaté a inspirující zkušenosti z práce s dětmi nejen s dyslexií.

Doc. PaedDr. Olga Zelinová, CSc.

ODBORNÉ PŘÍSPĚVKY, KTERÉ ZAZNĚLY NA KONFERENCÍCH

Září 2010

Hledání cest v péči o žáky (nejen) se specifickými vzdělávacími potřebami

Úvodního slova se jako obvykle ujal Mgr. Mikulášek, ředitel PPP Brno, v níž se první podzimní konference konala. Seznámil cca 70 účastníků s programem a nastínil aktuální témata, která hýbou naším poradenstvím.

Šlo o přípravu a připomínkování již „x“-té verze novelizace vyhlášek 72 a 73; dále akční plán inkluzivního vzdělávání zveřejněný na webových stránkách MŠMT a v neposlední řadě o závěry z proběhlých inspekcí na bývalých ZvŠ.

Platnost navrhovaných novel vyhlášek byla – jako obvykle – opět pozastavena, navrhované změny zřejmě z důvodu nedostatku financí nebudou realizovány.

Návrh Akčního plánu inkluzivního vzdělávání poněkud zaskočil ty, na jejichž bedrech bude spočívat jeho realizace. Největší výhrady publikované zpravidla v odborném tisku (UN aj.) jsou k absenci materiálního zabezpečení a jisté nekonceptčnosti v optimalizaci (úbytku) základních škol vyučujících dle ŠVP s přílohou LMP (bývalé zvláštní školy).

Na těchto školách proběhly v ve školním roce 2009/2010 kontroly ČŠI, jejichž úkolem bylo mimo jiné zkoumat oprávněnost zařazení žáků, tedy zda nedochází k diskriminaci a žáci jsou zde vzděláváni dle platných právních norem. To by samo o sobě nebylo nic pozoruhodného. Oprávněné protesty pedagogické obce vyvolalo zpolitizování této činnosti na stránkách novin, masivní mediální kampaní dříve neznámých a nevýrazných neziskových organizací, zabývajících se problematikou znevýhodnění a údajné diskriminace zejména romských žáků. Ze záměrné diskriminační praxe byly obviněny i poradny. Prostor k vyjádření sice dostaly na veřejném slyšení v Senátu ČR v březnu 2010, přesto se různé organizace, zabývající se minoritami snaží za každou cenu hledat viníka, místo hledání seriózní diskuze, odpovědnosti a řešení. Díky vystoupení profesních sdružení (např. APPP i nově vzniklé Asociace speciálních pedagogů) se o těchto jistě závažných problémech, které nelze vyřešit jen administrativními opatřeními a v řádu měsíců či roku, mluví ve věcnější rovině. Tímto není nikterak pominut fakt, že inkluze je potřebná, je to směr, jímž se ubírají školské systémy vyspělých zemí a je nutné na ní pracovat. Především pak na podmínkách, které ji umožní... a víme, že ani nejlepší podmínky nezajistí kvalitní fungování čehokoli, když zde nebude ochota a přijetí u pedagogických pracovníků škol a školských zařízení.

Proto je tak důležité spolu komunikovat, vyjádřit svůj názor, argumentovat a nenechat sebou manipulovat. Nenechat se znechutit extrémny, vyměňovat si zkušenosti a pokoušet se je prezentovat na veřejnosti. Dobrou půdou jsou právě profesní sdružení, ale i tisk a další média. To vše může a musí

ovlivnit příslušné tvůrce školské legislativy, aby se neuchylovali k neověřeným experimentům, ale dokázali najít ty neoptimálnější a smysluplné cestičky k řešení problémů současného školství.

Jsme si vědomi, že situace ve školách je v mnohém odlišná než dříve a mění se čím dál dynamičtěji. „Naši dyslektici“ (celá skupina žáků se SPUCH) často netrpí jen izolovanou specifickou poruchou, ale i dalšími přidruženými handicapy. Doba, kdy tahle skupina žáků bývala největším oříškem, je, doufejme, pryč. Existují u nás školy, kde se vzdělává vysoké procento sociálně handicapovaných, stále častěji se setkáváme s cizinci na našich školách a nevíme, jak je máme učit, když neumí slovo česky... na školách „nějak přežívají“ žáci, kteří nedosahují svým nadáním průměru populace nebo se nějak jinak vymykají běžným normám a přitom mají právo být vzděláváni tak, aby neztráceli motivaci a chuť vzdělávat se, přestože se nám to zdá téměř nemožné. I u nás existují negramotní, minimálně čtenářsky (ale i funkčně), kteří pravděpodobně nebudou nikdy soběstační a čím víc jich bude, tím větší zátěž to znamená pro celý sociální systém (placený i z našich daní).

Jednotliví přednášející přinesli spoustu informací a zajímavých podnětů, které budou moci učitelé využít v praxi.

Příspěvek **Mgr. Dany Brožové** z Pedagogické fakulty MU informoval o závěrech výzkumného šetření, které bylo realizováno na jaře 2010 a jehož respondenti (celkem 54) byli poradenskými pracovníky PPP v ČR. Předmětem výzkumu byli hraniční žáci (HŽ) v základních školách, tj. žáci, jejichž rozumové schopnosti se pohybují v pásmu, které bývá obvykle vyjádřeno IQ v rozmezí 70 – 79. Vedle opatření pro efektivní vzdělávání HŽ a nastínění možností vypracování IVP byla hlavní pozornost zaměřena na doporučení pro učitele, jak pracovat s HŽ v běžné třídě ZŠ, jak postupovat v otázkách kariérového poradenství a jaká specifika lze sledovat v rodinách dané skupiny žáků. Na základě analýzy výsledků šetření lze pro pedagogickou praxi formulovat následující doporučení: včasné řešení školního selhání u dítěte; vzájemná spolupráce všech zúčastněných (HŽ, rodiče, učitelé, poradenská pracovníci); využívat maximálně dostupná podpůrná a jiná opatření ve výuce HŽ; budovat sebedůvěru dítěte, odpovídající aspirace, pozitivní vztahy s vrstevníky; zavádět do praxe myšlenky a principy inkluzivního vzdělávání.

Na vstupní téma navázala paní ředitelka **Mgr. Jana Svobodová** se svými dvěma kolegyněmi ze ZŠ Komenského ve Žďáru nad Sázavou, které mají už víceletou zkušenost s prací se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami i těmi „hraničními“ a sociálně znevýhodněnými – tedy kde potenciálně i reálně hrozí školní neúspěch. Prevencí budoucího selhávání je vybudování „záchranné sítě“ pro žáky ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávání. Systémový základ jejich práce je založen na projektu EU, který se zaměřuje nejen na žáky, ale i na vzdělávání a motivaci pedagogů k práci s nimi. Koncepce programu spočívá v přizpůsobení metod a forem výuky speciálními vzdělávacími potřebami žáků při zachování synergie se vzděláváním žáků běžné populace v integrované třídě. Rozvoj osobnostně sociálních kompetencí žáků a zároveň včasná depistáž ohrožení rizikovými jevy se realizuje prostřednictvím multismyslové stimulace SNOEZELEN (specializovaná učebna), realizací

individuálních podpůrných studijních plánů pro každé dítě a zvyšováním kompetencí a odpovědnosti pedagogů. Ve škole se díky promyšlenému systému daří zapojovat i rodiče, kteří by jinak se školou nebyli ochotni spolupracovat. Ve škole je i zřízena přípravná třída pro děti ze znevýhodněného prostředí, kde se pracuje „Metodou dobrého startu“, probíhají kurzy rehabilitačního plavání a další. Na realizaci činností se podílí kromě učitelů a školního poradenského pracoviště také několik asistentů a logoped.

Ve škole dokazují, že i s větším počtem žáků s různorodými speciálními vzdělávacími potřebami se dá efektivně pracovat, ale musí k tomu být vytvořeny podmínky, což stálo paní ředitelku a její pedagogy nemalé úsilí a hodin práce „navíc“. Rozvinula se delší živá diskuse o konkrétních aktivitách a přednášející ochotně všechny dotazy odpověděly.

Doc. Jiří Dan (FF MU Brno) se ve svém příspěvku „Rozumové nadání v kontextu SVP“ zabýval souvislostmi intelektového nadání a školního (ne)úspěchu. Teoretickým základem a pozadím spolupráce psychologů, pedagogů, speciálních pedagogů a pedopsychiatrů při péči o děti se specifickými vzdělávacími potřebami je dohoda a shoda na modelech determinant školního úspěchu.

Modely obsahují na jedné straně kognitivní a mimointelektové charakteristiky dítěte, charakteristiky popisující jeho zdravotní stav a sociální prostředí (domácí a širší sociální prostředí), na druhé straně nároky školy v oblasti učebního výkonu a kázeňského přizpůsobení. Z profilu jeho předpokladů k vzdělávání je také odvozena definice „specifických vývojových potřeb“. Každý z odborných pracovníků zajišťující profesionálně péči o děti se SVP má svůj implicitní model determinant školní úspěšnosti, na průsečíku těchto individuálních modelů jsou modely ověřené dlouholetou praxí a všeobecně uznávané. Jejich připomenutí je vhodnou náplní celoživotního vzdělávání všech zúčastněných. Modely se týkají jak žáků, kteří zvládají nároky současné školy, tak žáků, kteří ztrácejí kontakt s výukou nebo vyžadují specifické metody vzdělávání, tak žáků mimořádně nadaných.

Vzdělávání žáků z cizích zemí v ČR je realitou již delší dobu. V poslední době však dochází k přílivu imigrantů z tzv. „třetích zemí“, mimo EU, aktuálně se objevuje větší skupina uprchlíků z Barmy. Jejich vzdělávání v českých školách přináší řadu nesnází a otazníků. Jejich specifikací a hledáním řešení se zabýval příspěvek **Mgr. Hany Knapové (SSŠ Brno)**, která z této problematiky úspěšně obhájila práci na PdF MU. Upozornila na fakt, že řada rodičů (zákonných zástupců) nemluví česky ani po více letech pobytu. Děti se často setkávají s předsudky a mnohem hůř se začleňují, nemají-li podporu z více stran (spolužáci, učitel, popř. asistent pedagoga, ale i obec). Doposud není dostatečně upravena legislativa (školský zákon). V adaptaci na české školské prostředí je důležité využít stávajících možností, individuální vzdělávací plán, osobní kontakt, ale i možnosti elektronické komunikace. Vstřícný učitel, jazyková vybavenost a jazykové vybavení, materiální podpora i výměna zkušeností hrají nezastupitelnou roli.

Příkladem dobré motivace ke čtení a tedy k podpoře čtenářské gramotnosti se zabýval příspěvek **PaedDr. Jaroslavy Olšanské**, ředitelky ZŠ Újezd u Brna. Základní škola byla oslovena Brněnskou televizí, zda by se zúčastnila tzv. "dětské recenze" knihy Luboše Kolářka "Špatní žáci, rebelové a jiní geniové".

Tato nabídka byla přijata z několika důvodů: rozvoj čtenářské gramotnosti, oslovení žáků se SPU a jejich zapojení do mimočítankové četby, získání publikace do školní knihovny a její další využití v hodinách českého jazyka a občanské výchovy, prezentace školy.

Brněnská televize zapůjčila několik výtisků zmíněné knihy, učitelé školy oslovili všechny žáky 5. - 9. ročníku, z každé třídy se přihlásili 2 - 3 žáci, kteří knihu přečetli a v krátkém filmu provedli recenzi této knihy (jak se jim líbila, komu by ji doporučili, co je nejvíce zaujalo, jestli někdo z významných osobností měl problémy ve škole...).

Se získaným CD byli seznámeni všichni žáci v hodinách českého jazyka, proběhla diskuse, zapojení žáci se mohli podělit o zkušenosti s natáčením i komentovat, jak byli spokojeni se svým vystoupením před kamerou. To zpětně ovlivnilo „chuť do čtení“ i ostatních žáků a pokud bude podobnými akcemi tato činnost dále podporována, ubude tzv. „nečtenářů“.

Jedním z posledních, avšak velmi zajímavých příspěvků byla kazuistika ze života syna dyslektika **Mgr. Jany Foltýnové** (ředitelka ZŠ Merhautova, Brno). Chlapec, který se zejména na základní škole těžce potýkal s učivem a byl hodnocen jako podprůměrný žák, dnes studuje vysokou školu, přesto na své vzdělávání nevzpomíná moc v dobrém. Spolu s psychologkou (**PhDr. Miloslava Svobodová**), která měla chlapce po celou dobu v péči, společně popisovaly úskalí, která vzdělávání přinášelo a jak se s nimi postupně vypořádával.

V závěru referovala **doc. O. Zelinková** o výsledcích první části výzkumu, který za podpory agentury GAČR probíhá v letech 2009 - 2011. Jeho cílem je porovnat výsledky výuky čtení u žáků 1. a 2. ročníků, kteří se učí číst metodou analyticko –syntetickou nebo metodou genetickou. Dosud proběhlo více než 600 vyšetření. Výsledky první části výzkumu neprokázaly statisticky významné rozdíly mezi žáky vyučovanými jednou či druhou ze sledovaných metod. Rychlost čtení i porozumění čtenému textu jsou na velmi dobré úrovni u obou skupin žáků. Dílčí rozdíly se projeví ve zkoušce sluchové analýzy a syntézy a porozumění čtenému textu (lepší byli žáci, kteří čtou metodou genetickou) a ve zkoušce čtení umělých slov (lepší byli žáci, kteří čtou metodou analyticko –syntetickou). Podrobnější sdělení je zveřejněno v Informacích České společnosti Dyslexie 2010-2011, s. 69 – 76.

Výzkum bude pokračovat i ve školním roce 2010-2011 a výsledky získané za oba roky budou zveřejněny formou publikace v nakladatelství PedF UK v Praze. Část konference ČSD v březnu 2012 bude věnována tomuto tématu.

Mgr. Libor Mikulášek, Doc. PaedDr. Olga Zelinková, CSc.

Listopad 2010

Spolupráce s partnery školy – psycholog, psychiatr, sociální pracovník, pediatr a neurolog

Ve středu 10. 11. 2010 se na Základní škole prof. Zdeňka Matějčka v Mostě uskutečnila konference České společnosti „Dyslexie“, která zde každoročně probíhá. Konference se tentokrát **zaměřila na spolupráci školy s odborníky**. Kromě hlavního programu probíhaly od 9:00 hod. do 12:45 hod. ukázkové hodiny v jazykové a čtecí laboratoři, u interaktivních tabulí, v odborných i běžných učebnách. Na ukázkové hodiny přijeli pedagogové z Mostecka, ale také např. z Chomutova.

Hlavní program zahájila ředitelka školy PhDr. H. Ajmová, slovo měl také Ing. P. Jakubec z Krajského úřadu ÚK a Doc. PaedDr. Olga Zelinková, CSc. Pozvání přijali tyto odborníci: MUDr. A. Demerová (neurolog), MUDr. G. Šilhartová (dětský psychiatr), Mgr. K. Homolová (PPP), E. Weissová (vedoucí Oddělení péče o děti MÚ), Mgr. M. Sakařová (vedoucí SVP Dyáda), Mgr. Bělinová (speciální pedagog SVP), Mgr. J. Pojmanová (soukromá praxe – EEG biofeedback), Mgr. L. Vránková (školní psycholog), Mgr. L. Suchardová (školní psycholog ZŠ prof. Zdeňka Matějčka). Výše jmenovaní krátce seznámili účastníky konference se svou prací a s tím, co očekávají od škol. Nechyběli také zástupci rodičů žáků, kteří se aktivně účastnili následné diskuze o potřebě rané péče u žáků se specifickými poruchami učení a chování, proběhla též diskuze na téma integrace. Ve druhé části byl projednán **případ, na kterém si účastníci vyzkoušeli týmové řešení problému**. Po hlavním programu následovala neformální diskuze a seznamování s odborníky.

Příklad příprav jedné z ukázkových hodin

Ukázková hodina 10. 11. 2010 – dějepis – Mgr. K. Vrchotová

Příchod Vikingů

Cíl hodiny – seznámení s životem Vikingů, vysvětlení významu a původu slova, příchod Vikingů.

1. Seznámení s tématem hodiny
2. Opakování předcházejícího učiva – Velkomoravská říše – formou individuální soutěže – otázka x odpověď – hodnocení, kdo měl nejvíce správných odpovědí.
3. Téma hodiny – Vikingové – vysvětlení původu slova, seznámení s životem Vikingů, ukázkou boje a zbraní Vikingů - přenesení do muzea lodí v Norsku.
  - Vše pomocí interaktivní tabule.
  - Doplnění chybějících výrazů do textu.
  - Část zápisu si žáci nalepili do sešitu, druhou část doplňovali pomocí internetu společně.
4. Samostatná práce na pracovním listě – doplňování křížovky a složení puzzle obrázku.
  - Při doplňování křížovky žáci používali zápisky z vyučovací hodiny, aby dostali správnost tajenky – nesla název hodiny.
  - Druhým úkolem bylo vystřížení, složení a nalepení obrázku do sešitu.

5. Společná kontrola – křížovky
6. Vyprávění žáků, co je zaujalo na životě Vikingů – společné sebehodnocení do IK.
7. Zadání úkolu na příští hodinu – nakreslit zbraně Vikingů do sešitu.

PhDr. Hana Ajmová, Mgr. Kateřina Vrchotová

Prosinec 2010

Ian Smythe – Jak může jedincům s dyslexií pomoci technologie

Na počátku Adventu přijal pozvání do Prahy anglický psycholog, který se dlouhodobě věnuje problematice dyslexie – dr. Ian Smythe. Jeho návštěva se poněkud lišila od předchozích zahraničních přednášejících. Když jsme si v srpnu 2010 začali vyměňovat e-maily a domlouvat, zda by mohl přijet, nechal se slyšet, že není zvyklý jen „někde projít a zase pokračovat dál“. Stanovil si podmínku, že si přeje, ať po něm v České republice něco zůstane, a my jsme ochotně souhlasili. V důsledku to znamenalo, že během letních a podzimních měsíců jsme přeložili, adaptovali a ve spolupráci s I. Smythem zprovoznili online screeningový dyslektický dotazník a test a provedli průzkum technických možností, které jsou dostupné českým dyslektikům. Tento průzkum byl I. Smythem jasně specifikován. Věděl přesně, co ho zajímá a podněty z průzkumu následně využil při svojí přednášce. Nutno říci, že zjištěné informace se od té doby již několikrát hodili i nám, zejména při práci s dospívajícími či dospělými klienty s dyslexií.

Samotná přednáška I. Smythe znamenala čtyři hodiny nabyté nesmírně zajímavými a užitečnými informacemi, na které většina účastníků reagovala s nadšením a některé to dokonce podnítilo k vlastní aktivitě (např. K. Balharová místo pečení vánočního cukroví vytvořila návod, jak si přizpůsobit internetové prohlížeče pro snadnější čtení – viz <http://www.kamilabalharova.wz.cz/poradna.htm>). Úplné prezentace z přednášky v anglickém i českém jazyce lze nalézt na webu České společnosti „Dyslexie“ v sekci literatura. Přesto si pojdme připomenout některé hlavní myšlenky, které zazněly.

Přestože přednáška měla jedno zastřešující téma, byla rozdělena do tří samostatných částí. Nejprve se I. Smythe věnoval samotné problematice **vymezení dyslexie**. Jelikož spolupracuje s množstvím kolegů z různých zemí Evropy, Asie i Ameriky, sám uvádí, že anglocentrické vymezení dyslexie, které klade primárně důraz na oslabení ve fonologickém uvědomění, není využitelné univerzálně. Zaměříme-li se na celý proces čtení, bez ohledu na diagnózy, úspěšnost osvojení této dovednosti záleží podle něj na zrakové i sluchové percepci. Sluchové vnímání přitom zahrnuje rozlišování, analýzu, syntézu, sluchovou paměť i obecné povědomí o fonémech. Ukazuje se, že uvedené složky mají v různých jazycích v procesu čtení různou váhu. Zatímco v angličtině je význam zrakové percepce zcela marginální, v arabských jazycích nebo v maďarštině sehrává významnou roli. Naopak v angličtině sehrává mnohem významnější roli sluchová analýza a syntéza.

Prosté fonemické uvědomění se zase jeví nejvýznamnější v portugalštině. I. Smythe porovnával pouze pět jazyků (angličtina, maďarština, portugalština, čínština a arabština), avšak podobně lze přemýšlet i o dalších jazycích. Význam přitom sehrávají charakteristiky každého jazyka – mj. grafický systém, hláskosloví, morfologie, syntax.

Na základě těchto úvah **představil I. Smythe svoji vlastní definici dyslexie**, pro niž mu byly inspirací definice Zdravotní rady Nizozemska, Britské psychologické společnosti, Národního institutu pro zdravý vývoj dítěte (USA), Britské dyslektické asociace a Evropské dyslektické asociace. Jak sám v průběhu přednášky poznamenal, zatímco ve fyzice či matematice existují stabilní a neměnné definice, které akceptují všichni odborníci a snadno je lze vědecky prověřit, nic takového neplatí pro definici dyslexie. Jeho vlastní vymezení zní: „Dyslexie je porucha osvojování přesného nebo plynulého čtení slov, hláskování a psaní, která je neurologického původu. Může být způsobena kombinací obtíží ve sluchovém a zrakovém zpracování, v pracovní paměti, v analýze a syntéze a v budování ortografické a fonologické slovní zásoby. Mohou být zasaženy i sémantický systém a jemná motorika. Projevy dyslexie u konkrétního jedince nezávisí jen na individuálních kognitivních odlišnostech, ale také na používaném jazyku.“

I. Smythe dále představil **mezinárodní model čtení**, který pokládá za východisko pro diagnostické přístupy nezávislé na konkrétní zemi a kultuře. Tento přístup současně napomůže ukázat, kterým směrem se má ubírat intervence. Za klíčové prvky celého modelu pokládá proces čtení a poslechu, pracovní paměť, sémantickou slovní zásobu a v závěru verbální či písemné zpracování informací, které představuje výstup celé činnosti. Uvedené oblasti však dále vyžadují dílčí schopnosti a dovednosti, které jsou předpokladem jejich zvládnutí. Poslech v nejširším slova smyslu zahrnuje zpracování informací sluchem, sluchovou analýzu a syntézu a obsáhlou slovní zásobu založenou na slyšených pojmech. Stejně tak proces čtení zahrnuje zpracování informací zrakem, ortografickou analýzu a syntézu i ortografickou slovní zásobu. Pracovní paměť zahrnuje zpracování slyšených i viděných informací. V neposlední řadě písemný či verbální výstup vyžadují soubor motorických dovedností, které s příslušnou aktivitou souvisejí. Všechny uvedené složky spolu vzájemně intenzivně interagují, což I. Smythe v průběhu přednášky velmi názorně graficky předvedl.

Pro diagnostiku dyslexie tedy pokládá za klíčové zhodnotit úroveň fonologických schopností, vizuálních schopností, krátkodobou paměť, pracovní paměť a možná i další oblasti, které se v příslušném jazyce mohou do obtíží promítnout. V projevech jedince je pak vhodné sledovat způsob čtenářského i písemného projevu, ale také porozumění slyšenému, proces zapisování poznámek i orientaci v čase a plánování činností.

V dalších částech přednášky se I. Smythe na základě svého teoretického úvodu věnoval možnostem intervence u jedinců s dyslexií. V současné době se intenzivně zabývá především **využíváním moderních technologií při práci s dospívajícími a dospělými s dyslexií**. Pro českého poslucha-

če bylo velmi výhodné, že většinu navrhovaných postupů lze využívat bez ohledu na jazyk, jímž s klienty komunikujeme, a v současné době skutečně představují velmi významný přínos.

Jedna z oblastí, na niž se I. Smythe dlouhodobě zaměřuje, zahrnuje **hlasové výstupy z počítače**. I. Smythe porovnával několik hlasových výstupů. Mezi důležitými charakteristikami zdůrazňoval kvalitu hlasu, snadné ovládání softwaru, možnost poslechu v MP3 přehrávači a především možnost libovolného výběru sekvencí a opakování čtených informací. Z vlastní zkušenosti doporučil program se slovanským názvem Balabolka. Mezi nesporné výhody programu patří, že ho lze volně stáhnout na internetu a obsahuje i variantu v českém jazyce. Zároveň však umožňuje čtení i v mnoha dalších jazycích, pochopitelně včetně angličtiny, takže pro české dyslektiky může být velmi užitečnou podporou také při učení cizích jazyků.

I. Smythe doporučoval, abychom věnovali s klienty pozornost **přizpůsobení prostředí jejich počítače** do takové podoby, aby pro ně bylo maximálně přehledné, veškeré důležité texty se jim snadno četly a jednoduše se orientovali ve vyhledávačích. Mezi prosté, avšak velmi účinné postupy patří změna barvy pozadí textu, čehož lze dosáhnout v textových editorech, na internetových prohlížečích i v textech ve formátu pdf, dále nastavení většího řádkování, větší velikosti písma, případně různé možnosti zvýrazňování řádků, které jedinec právě čte.

Pro práci s textem doporučil také věnovat pozornost **osvojení tvorby pojmových map**. Za pozornost stojí jeho tip na zpracování map na principu šesti pojmů. Kolem klíčového hesla lze vždy stanovit počet šesti oken, která musí být zaplněna pojmy, a takto pokračujeme, dokud se téma nevyčerpá. Jak sám podotkl, klienti rádi pojmové mapy využívají pro jejich přehlednou strukturu a snadné zapamatování, ale když mají sami z obsáhlého textu vytvořit mapu, nevědí, kde začít. **Princip šesti oken** (bezpochyby můžeme stanovit i pět nebo sedm oken) usnadní práci s informacemi a nabízí srozumitelnou strukturu pro začátek práce. Mimo to I. Smythe představil několik online programů, které umožňují tvorbu pojmových map v elektronické podobě. Za sebe doporučil www.ikonmap.com, který je opět dostupný zdarma a nabízí velmi přehledné prostředí pro tvorbu map. Práce v tomto programu je velmi jednoduchá a porozumění jejím principům je snadné. Nevýhodou pro českého uživatele snad mohou být jen instrukce v angličtině, avšak jejich množství není nijak závratné.

Poslední oblast moderních technologií, jímž byla věnována pozornost, se týkala různorodých programů, které pomáhají s orientací v čase, plánováním činností, uchováváním a zapamatováním hesel, důležitých pojmů a událostí. Tipy na webové stránky, na nichž lze podobné aplikace do počítače získat, jsou uvedeny v jeho prezentacích. Nicméně doporučujeme hledat také ekvivalenty těchto programů v českém prostředí. Průzkum nabídky českých verzí ukázal, že minimálně plánovače, upomínky a různorodé programy pomáhající s časovým managementem lze získat i v našich podmínkách v řadě různých provedení.

V závěrečné části přednášky I. Smythe představil nejvýznamnější **evropské projekty**, na nichž v uplynulých letech participoval, resp. mnohdy byl hlavním iniciátorem jejich vzniku a vedl je. S výjimkou jednoho projektu bohužel ostatní proběhly bez české účasti, což znamená, že také webové stránky, které v době jejich realizace vznikly, nezahrnují českou mutaci. Přesto jim věnujme pozornost.

Projekt **EMBED** byl věnován dospělým s dyslexií a jejich zapojení do pracovního procesu. Součástí projektu bylo vytvoření webových stránek, které představují politiku participujících zemí vůči dospělým s dyslexií, ukazují příklady dobré praxe, nabízejí přehledku možných kompenzačních mechanismů a pomůcek, které mohou zájemcům usnadnit výkon pracovních povinností i každodenní život.

Na podobných principech vznikl také projekt **iSHEDS**, který je ovšem věnován vysokoškolákům s dyslexií. Za pozornost stojí, že v době, kdy projekt začínal, některé z participujících jihoevropských zemí neměli žádnou legislativu týkající se vysokoškoláků s dyslexií, resp. na vysokých školách se této cílové skupině věnovala minimální pozornost. Přesto v průběhu projektu vznikly ucelené modely práce s vysokoškoláky. Webové stránky opět nabízejí množství užitečných tipů pro práci a studium. V rámci tohoto projektu vznikl rovněž výše zmíněný screeningový dotazník a test. Jeho českou verzi lze nalézt na <http://www.wdnf.info/profiler/profiler.cz>.

Originální nápad přinesl projekt s názvem **Caldysc**, který byl zaměřen především na středoškoláky s dyslexií. Hlavní ideou projektu bylo vytvoření programů výuky cizích jazyků, kterou lze realizovat prostřednictvím mobilních telefonů. Účinně se zde propojily zájmy dospívajících s jejich potřebami. Projekt v současné době pokračuje další etapou.

Projekt nazvaný **ADysTrain** se opět věnuje dospělým, avšak z poněkud jiného úhlu pohledu. Cílovou skupinu představují manažeři firem, personalisté, pracovníci, k jejichž náplni práce patří rozvoj zaměstnanců a práce se zaměstnanci příslušné organizace. Projekt si klade za cíl seznámit je s problematikou dyslexie v dospělém věku a ukázat jim, že cílená podpora a spolupráce s dospělými zaměstnanci s dyslexií může přispět ke zkvalitnění nejen jejich práce, ale také zvýšení produktivity firmy. Tito zaměstnanci mohou být pro organizaci významným přínosem.

Poslední představený projekt je právě probíhající **DYS2.0**, do něhož je zapojena i Česká republika. Opět se vracíme k cílové skupině dospívajících, případně mladých dospělých, jimž projekt nabízí několik desítek online „her“, jejichž cílem je podpora a rozvoj kognitivních schopností, které jsou u jedinců s dyslexií tradičně oslabené (např. sluchová paměť, sluchové rozlišování, zraková paměť, orientace v prostoru). Více se o celém projektu můžete dočíst v příspěvku K. Nevřalové na str. 29.

V závěru přednášky I. Smythe vyslovil předpoklad, jímž vysvětluje množství kreativních osobností mezi jedinci s dyslexií. Domnívá se, že intaktní jedinci zpravidla vykonávají svoji práci nejsnadnější možnou cestou. Vědí, jak postupovat, postup je jim srozumitelný a byl prověřen již mnoha jinými

lidmi před nimi. Dyslektici ovšem tuto cestu často využít nemohou. Brání jim v tom obtíže ve čtení a psaní, horší zapamatování, možná také horší porozumění textům či zhoršená orientace v čase a prostoru. Potřebují tedy neustále hledat cesty nové, doposud nevyzkoušené, které se jim osvědčují. A právě proto, že stále hledají nové možnosti a nevyužívají ty stávající, jejich strategie jsou nakonec originálnější, kreativnější a neotřelejší, než je v běžné populaci zvykem.

Podle přednášky dr. I. Smythe zpracovala PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.

Duben 2010

„Já na to mám!“ Program rozvoje učebních strategií pro středoškoláky s dyslexií

Ve školním roce 2010/2011 poprvé proběhly státní maturitní zkoušky. Jejich organizaci i samotný průběh provázelo množství peripetií, o nichž nás pravidelně informovala média. Z hlediska osob s dyslexií ovšem stojí za pozornost, že středoškoláci s dyslexií měli možnost absolvovat zkoušku v modifikované podobě, která více zohledňuje jejich speciální vzdělávací potřeby. Poněkud paradoxně nastala situace, že se začalo více hovořit o studentech středních škol s dyslexií v souvislosti s ukončením studia, zatímco práce se středoškoláky s dyslexií v průběhu celého studia stále ještě není automatickou záležitostí. Známe školy, v nichž od přijímacích zkoušek po celou dobu středoškolského studia věnují studentům s dyslexií pozornost a nejen upravují průběh výuky a zkoušení, ale také s nimi pracují a podporují jejich vývoj. Na druhou stranu existuje značné množství škol, kde se doposud setkáváme s postoji učitelů typu „tady jste na výběrové škole, tady nás žádná dyslexie nezajímá“, případně „dyslexie je záležitost základní školy, na střední škole už žádné problémy mít nemůžete“. Oba uvedené názory jsou pochopitelně mylné. Pravdou ovšem je, že dospívající potřebují poněkud odlišnou péči a při spolupráci s nimi je vhodné se zaměřit na odlišné dovednosti než u žáků základních škol.

Nutno říci, že při porovnání možností, které se nabízejí pro děti základních škol, především pak pro žáky prvního stupně, a možností péče o středoškoláky vidíme diametrální rozdíl ve prospěch dětí ze základních škol. Věříme však, že dospívající stále disponují potenciálem, který je možné rozvíjet. Je tedy nezbytné **nejen přizpůsobovat podmínky při výuce a zkoušení, ale současně je žádoucí podpořit rozvoj dovedností**, které studenti potřebují v průběhu vzdělávacího procesu i při dalším studiu na vysoké škole a při výkonu své profese či v každodenním životě.

V DYS-centru Praha jsme v letech 2008 – 2011 realizovali projekt, který se věnoval vzdělávání středoškolských učitelů se zaměřením na výuku studentů s dyslexií. Součástí projektu byla realizace kurzů, seminářů a přednášek pro pedagogické pracovníky. Další významnou aktivitou bylo také **vytvoření uceleného rozvíjecího programu pro středoškoláky s dyslexií**. V průběhu dubnové konference České společnosti „Dyslexie“ jsme s radostí představili program, který jsme více než rok tvořili a v letošním školním roce prověřovali s více než dvaceti středoškoláky. Na základě zkušenos-

tí s reálnou prací se žáky jsme pak finalizovali pracovní listy i metodiku pro učitele či poradenské pracovníky, kteří budou mít zájem program se svými studenty či klienty realizovat.

Než si představíme samotný program, zmiňme **základní teoretická východiska**, z nichž jsme při jeho přípravě čerpali. Již při prvotních úvahách o charakteru programu jsme se shodli, že nechceme připravit práci, která je založená na drilu a rutině. Naším cílem bylo koncipovat činnosti v programu tak, aby odpovídaly nárokům středoškolského vzdělávání a současně podporovaly rozvoj dospívajících v širokém spektru oblastí. Mimo to jsme se snažili volit aktivity, které lze zasadit do širšího kontextu školních povinností i každodenních činností. Významným zdrojem inspirace se pro nás stala mimo jiné **teorie zprostředkovaného učení** R. Feuersteina, která klade důraz na komplexní rozvoj kognitivních schopností a vždy pracuje s klienty takovým způsobem, aby veškeré aktivity realizované v průběhu učební situace byly přemostěny do dalších činností. Nezastupitelnou roli zde přitom hraje vyučující, jehož úkolem je podmínky učení přizpůsobit, resp. zprostředkovat v souladu s konkrétními potřebami klienta (Feuerstein, 2010).

Také v programu „Já na to mám!“ jsou sice dány pracovní listy, avšak průběh práce vždy záleží na konkrétním studentovi – s jedním se určitému tématu věnujeme déle a postupujeme po dílčích krocích, s jiným ho lze probrat velmi rychle. Kromě plnění úkolů hraje velmi důležitou roli uvědomění si strategií práce, prozkoumání způsobů řešení úkolů i konkrétních principů myšlenkových operací.

S tímto tématem souvisí také druhé významné východisko – **teorie konceptuálního neboli pojmového učení** M. Nyborga, který rozpracoval principy zvnitřňování pojmů (podle Sonnesym, Hem, 1999). Zapamatování pojmů, zejména pojmů neznámých a neobvyklých, činí jedincům s dyslexií časté obtíže. Přitom bez zvnitřnění pojmů není možné je dále využívat nebo o nich přemýšlet a dále je rozvíjet.

Třetím významným podnětem byla **teorie explicitního a implicitního učení, resp. zpracování informací**, z níž ve své hypotéze vycházejí A. Fawcett a R. Nicolson. Jednoduše řečeno, uvedení autoři se na základě výzkumných studií domnívají, že jedinci s dyslexií opakovaně čelí obtížím při implicitním zpracování informací (Nicolson, Fawcett). Nedaří se jim zvládat činnosti, které vykonávají do jisté míry neuvědomovaně, tak plynule a přesně jako jedinci bez dyslexie (typickým příkladem může být samotný proces čtení a psaní, který po počátečním nácviku probíhá implicitně a není třeba přemýšlet o hláskách, které vidíme, stejně tak není třeba přemýšlet o každé hláске při zápisu slov – lidé s dyslexií ovšem často postrádají právě onu plynulost při práci, gramatická pravidla neaplikují automaticky, nedaří se jim bez přesné stanoveného neboli explicitně vyjádřeného postupu realizovat činnosti, které ostatní zvládají).

V neposlední řadě věnuje program pozornost **kognitivním stylům a učebním preferencím**. V průběhu jednotlivých lekcí jsou studenti vedeni k uvědomění si způsobů práce, které jim při osvojování nových znalostí i při řešení problémů více vyhovují. Na tyto preference je pak kladen zvýšený

důraz a studenti mají příležitost opakovaně si zkoušet, jak je lze využívat v průběhu programu a posléze i ve školním prostředí. Uvědomění si vlastních učebních stylů i kognitivních způsobů a jejich další využívání navíc pokládáme za velmi důležité také proto, že tímto rozvíjíme u studentů jejich silné stránky a věnujeme zvýšenou pozornost tomu, co se jim daří a v čem mohou být úspěšní. Program se sice zaměřuje na další rozvoj a posílení dovedností studentů s dyslexií, ale současně se snaží vycházet z toho, co už zvládají a čeho lze tedy dále využívat.

Jak tedy samotný program vypadá? Je **rozčleněn do dvanácti lekcí**, přičemž tempo práce je regulováno potřebami studentů. Je tedy možné, že každá lekce vyjde na jedno hodinové setkání, avšak zkušenosti spíše ukazují, že některé lekce jsou rozloženy do více setkání. Osvědčilo se nám setkávání pravidelně každý týden. Práci lze realizovat v menších skupinách nebo individuálně. Do skupin je ovšem vhodné volit studenty, kteří jsou na podobné úrovni schopností v počtu tří, maximálně pěti. Kromě přímé práce v průběhu hodiny si studenti z každé lekce odnášejí také „domácí úkol“, který mají splnit v čase mezi lekcemi.

První čtyři lekce obsahují pouze dva úkoly. Od páté lekce přibývá ještě třetí úkol. Ve všech lekcích je přitom **věnována pozornost čtenářským dovednostem**. Každá lekce obsahuje odborný text, s nímž studenti pracují. Záměrně jsme volili reálné odborné texty, s nimiž je možné se setkat v učebnicích či jiných publikacích. Práce s texty je od první lekce vedena v souladu s metodou SQ3R (Hargreaves, 2007). Každý text je současně propojen s nácvikem konkrétních dovedností – mimo jiné určování klíčových slov, členění textu do odstavců, volba titulků a podtitulků, vytváření tabulek, vytváření pojmové mapy, vyhledávání významu cizích slov apod. Práce probíhá zčásti v průběhu setkání se studenty a zčásti v domácím prostředí. Nutno říci, že při prověřování programu byly v této oblasti patrné významné pokroky studentů. Zatímco na počátku někteří potřebovali velmi intenzivní vedení, v posledních lekcích zvládali pracovat zcela samostatně a zapojili i značnou kreativitu.

Další významnou oblast, které je věnována pozornost od páté lekce, představuje **plánování činností a určování priorit**. Se studenty je probírán samotný proces plánování. Jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili, co je třeba vzít v úvahu, jak je nutné při plánování přemýšlet, které proměnné hrají významnou roli. Současně je práce v rámci programu zaměřena na konkrétní plánování běžných činností a studenti předvádějí, jak zvládají reálné plánování ve škole i mimo ni.

Třetí úkol je v každé lekci poněkud odlišný, resp. vždy několik lekcí sleduje stejnou problematiku, avšak v průběhu celého programu se liší. Jedna oblast se **věnuje podpoře verbálního vyjadřování, následuje posilování sociálních dovedností, orientace v prostoru, zapamatování, techniky čtení a práce zaměřená na kontrolu činností**.

Celý program je připraven tak, aby po zaškolení mohli učitelé i poradenští pracovníci s dospívajícími pracovat v rámci poradenské praxe nebo ve škole. Učitelé na prvním kurzu, který byl

realizován, dokonce vymysleli, že by nebylo špatné zahrnout absolvování kurzu do individuálních vzdělávacích plánů. Jedna z vyučujících českého jazyka, která současně na gymnáziu vede skupinu studentů s dyslexií, naplánovala, že bude program se studenty realizovat v rámci těchto skupin – každé pololetí s jinými studenty.

Pro zájemce už lze snad jen dodat, že pod názvem „SPU u žáků SŠ – program rozvoje učebních strategií“, který DYS-centrum® Praha akreditovalo a od příštího školního roku nabízí všem zájemcům, se skrývá právě proškolení v programu „Já na to mám!“.

Použitá literatura:

Feuerstein, R. et al. *Beyond smarter : mediated learning and the brain's capacity for change*. 1. vyd. New York: Teachers' College Press, 2010. ISBN 978-8077-5118-3.

Hargreaves, S. (Ed.). *Study Skills for Dyslexic Students*. 1. vyd. London: Sage Publications, 2007. ISBN 978-4129-3608-8.

Nicolson, R. I. – Fawcett, A. J. *Dyslexia, Learning, and the Brain*. Cambridge, London: Massachusetts Institute of Technology, 2008. ISBN 978-0-262-14099-7.

Sonnesyn, G. – Hem, M. A. *Grunnlaget : praktický základ vzdělávání*. [interní materiál kurzu konceptuálního vyučování, přel. V. Pokorná]. 1. vyd. Voss: BeMa-forlag, 1999. ISBN 82-90960-06-9.

PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D., Mgr. et Bc. Zuzana Pospíšilová

Písmo Comenia Script ve školním roce 2010/2011

Chtěla bych na začátku osvětlit, co to vůbec je psací písmo. Psací písmo je veškeré písmo, které napíšeme rukou. Dokonce, i kdybychom ho napsali nohou či ústy, bude se jednat o písmo psací – nikoliv tiskací, neboť ho píšeme – ne tiskneme. Existuje mnoho projevů rukopisného písma, já jsem si ho rozdělila na několik skupin podle formy a současně podle čitelnosti. Tyto skupiny zároveň odpovídají **fázím vývoje písma, jak se jím psalo v historii**: 1) zápis velkou abecedou (tzv. hůlkové písmo), 2) nespojené písmo (princip přiřazování, kde rozlišujeme velkou a malou abecedu), 3) částečně spojené písmo (princip přiřazování s ligaturami, přerušení psacího tahu vzniká mimo jiné kvůli psaní diakritiky), 4) úplně spojené písmo (barokní princip).

V současných rukopisech dětí i dospělých převažuje styl nespojeného písma, především z důvodů jednoduchosti a čitelnosti. Přibývá písařů, kteří se vyjadřují pouze hůlkovým písmem. Písmo úplně spojené vychází většinou jako nejhůře čitelné, především u žáků základních a středních škol.

Jaké je současné písmo dětí? Zatímco na 1. stupni mají žáci problémy s tvarovostí písmen, udržením sklonu písma, zapomináním diakritických znamének, na 2. stupni je problémem čitelnost celkově. Žáci v období 4. a 5. třídy začínají písmo zjednodušovat, a to především kvůli čitelnosti.

Jednodušší písmo po sobě lépe přečtou sami žáci i jejich učitelé. Žáci se potřebují ze svých sešitů rovněž učit a přizpůsobují tomu vzhled písma i grafickou úpravu. Stoupá počet žáků a studentů, kteří volí písmo nespojitě.

Při tvorbě nového psacího písma Comenia Script jsem vyšla z toho, že pokud má psací písmo splňovat požadavky na jednoduchost a čitelnost, musím vycházet z jiného, stovky let osvědčeného principu, než je pouze estetický princip barokního písma, ze kterého vychází současná předloha. Hlavním inspiračním zdrojem mi byla renesanční písmo typu humanistická kurziva a tzv. italika. Písmo, které bylo jednoduché, čitelné a praktické.

Po vzoru renesance jsem se vrátila k jednoduchým tvarům velké abecedy, do antiky, kde vznikla nejdokonalejší a **nejčitelnější latinka – římská kapitála**. Skládá se z jednoduchých tvarů přímkou, kruhu, půlkruhu. Malá abeceda Comenia Scriptu představuje proporčně stejný princip jako humanistická kurziva – písmo, jehož slova se tvořila přiřazováním (nikoliv úplným spojováním), což mělo značný vliv na čitelnost.

Oproti stávajícímu školnímu psacímu písmu vytvořenému na barokním principu, kde nesouhlasí např. počty obloučků u písma tiskového a psacího, má Comenia Script tento prvek od začátku vyřešený – počet obloučků psacího písma je shodný s písmem tiskovým, které děti čtou, což vychází z principu středověkých a renesančních písem.

U současného psacího písma si můžeme všimnout velkého tvarového rozdílu s písmem tiskovým. Pro dítě to znamená, že se učí 4 různé tvary jednoho písmene. U Comenia Scriptu tento rozdíl není tak výrazně odlišný, takže je možné, aby se děti učily číst a psát pouze s jednou abecedou – s Comenia Scriptem.

Podobnost písma psacího s tiskovým není záměr, potkávají se zde původní principy písma, vytvořené v době renesance. Navíc tvary tiskového písma původně vycházely právě z písma psacího.

Comenia Script pracuje s volitelným sklonem písma. V písankách v 1. třídě ho nenajdete, **nácvik je s písmem bez sklonu, aby byl pro děti co nejjednodušší**. Se sklonem písma se seznamují žáci ve 2. třídě. Pokud se však sklon objeví již během 1. třídy, je to v pořádku, podmínkou je však pravidelný sklon.

Tvorba slov je vytvořena tak, aby maximálně podporovala čitelnost. Funguje na principu přiřazování písmen, s kterým pracovalo již středověké a renesanční písařství. Osvědčilo se pro čitelné psaní i čtení rukopisných textů. Comenia Script by měl i při rychlejší psaní umožňovat větší čitelnost písma než text napsaný jedním tahem.

Comenia Script má **u několika písmen a číslic více tvarových variant**, což podporuje myšlenku individuálního rukopisného projevu. Jedná se také o renesanční prvek v písmu – jsme individuality,

nemusíme psát všichni stejně. Děti v 1. třídě se učí pouze jeden jednodušší tvar písmene, během 2. třídy se seznámí s dalším možným tvarem. Tvarové varianty najdeme u šesti písmen a číslic.

Comenia Script má **vypracované tahy také pro leváky**. Nejsou však závazné, jsou spíše doporučením v případě, že se levákům nedaří vytvořit optimální tvary písma. Změna se týká především horizontálních tahů tak, aby tvar písmene byl veden tahem, nikoliv tlakem.

Pilotní ověřování písma, které vyhlásilo MŠMT (čj. 12612/2010 - 22), je dvouleté a do projektu se přihlásilo 33 různých škol z celé České republiky (základní školy, speciální školy, základní školy praktické, škola pro žáky se zrakovým postižením, domácí školy). Učitelé před výukou písma absolvovali praktický seminář na PedF UK v Praze, kde se učili nejen písmo samotné, ale také nové postupy výuky specifické pro Comenia Script s použitím didaktických materiálů Comenia Script. Kontrolní testy písma probíhají dvakrát ročně, vždy ke konci pololetí. Kritéria testování v 1. třídě jsou zaměřena na čitelnost tvaru, sklon (jak se děti vyrovnávají se sklonem), stejnoměrnost a úměrnost atd.

Pokusím se stručně shrnout **názory učitelů**, které se týkají jednotlivých aspektů písma při výuce.

Nápodoba: při nácvičku písmen není potřeba zdlouhavého vysvětlování, žáci velmi brzy pochopí směr vedení pera. Napsaná písmena se nerozcházejí s původní předlohou, jelikož písmena se skládají z jednoduchých tvarů.

Čitelnost: písmo je čitelné i u žáků s poruchou grafomotoriky. Napsaný text po sobě žáci čtou bez obtíží, což u předchozího psacího písma nebývalo. V ojedinělých tvarech dochází k vynechávání nebo záměně písmen, ale tento nedostatek spíše poukazuje na poruchy typu dyslexie a dysortografie než na dysgrafii.

Zapamatovatelnost tvarů: oproti původnímu psacímu písmu je zapamatovatelnost tvarů písma nyní snazší.

Orientace v liniatuře: většina žáků se umí bez obtíží orientovat v liniatuře a zachovávají stejnoměrnost písmen. Občas je třeba žáky upozornit na psaní písmen pod linku (j, p).

Sklon: děti nemají problém s psaním bez sklonu, obrácený sklon se vyskytuje zřídka, stejně tak sklon doprava. Žáci v 1. pololetí obvykle nepíší se sklonem, vyhovuje jim forma kolmých písmen.

Leváci: využívají tahy pro leváky, ale ne vždy, učitel nechá leváky vyzkoušet obě možnosti. Co se týče vzhledu písma, učitelé většinou nepozorují rozdíl mezi psaním leváků a praváků.

Žáci se SPU: postupují stejně rychle jako ostatní žáci, písmena nejsou tak úhledná, ale čitelná. Tito žáci problém mají např. s kulatými tvary O, C. Dokážou dodržet správnou velikost písmen dle liniatury, obvykle jen s mírnými přetahy.

Časová úspora: díky nácvičku písma Comenia Script mají žáci více času např. na procvičování ruky

uvolňovacími cviky, ale hlavně na čtení. Různé projektové úkoly jim stačí psát max. 15 min. denně. Časovou úsporu oceňují i rodiče, úkol mají děti napsaný během několika minut.

Motivace ke psaní: děti píšou rády, v 1. pololetí již samy píšou dopisy, např. přání k Vánocům.

Děti při psaní nebolí ruka: důvodem je jednoduchost tvarů, tužku nedrží křečovitě, ale lehce a uvolněně.

Diktát: „Při diktátu se děti musí dívat na předlohu jen v ojedinělých případech. Zvládají psát věty z paměti.“ (2. 2. 2011)

Domácí úkoly: „Většina dětí píše úkol sama, do psaní je rodiče nemusí téměř nutit. Převážná část dětí nepíše úkol nanečisto.“

Zkušenost ze ZŠ praktických: učitelé hodnotí písmo Comenia Script pro žáky jako vhodnější, srozumitelnější a čitelnější.

Didaktické pomůcky Comenia Script: učitelé oceňují také sešity s pomocnými linkami s kytičkou, která pomáhá dětem orientovat se v liniatuře. Žáci mají možnost pracovat s obrázkovou abecedou Comenia Pictures, která se objevuje i v písankách, využívají ho i při vyvození písmen při čtení.

Učitelé pokládají za výhodné učit žáky čtené písmenko a zároveň ho i psát.

Názory rodičů: „Rodiče jsou vesměs s psaným projevem svého dítěte spokojeni a mají pocit, že písmo zvládají bez větších obtíží.“ „Většina rodičů je spokojena, děti píšou bez stresu. Nadšení jsou i rodiče dětí s grafomotorickými obtížemi.“

Výsledky pilotního ověřování po prvním roce budou vyhodnoceny Pedagogickou fakultou UK v Praze po skončení 2. pololetí.

Radana Lencová

Představení projektu CzechRA

Projekt Rozvoj čtenářských kompetencí v prostředí inkluzivní školy je realizován Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze v období od 1. prosince 2009 do 31. května 2012. Je financován z operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost financovaného z ESF a jeho hlavním řešitelem je doc. PaedDr. Radka Wildová, CSc., děkanka pedagogické fakulty a členka katedry primární pedagogiky. Projekt se zaměřuje na žáky a učitele mimopražských škol ze Středočeského, Plzeňského, Královéhradeckého, Pardubického a Jihomoravského kraje, 20 spolupracujících pilotních škol a pracovníky ČŠI.

Cílem a smyslem projektu je zvýšit úroveň čtenářské gramotnosti žáků podle současných odborných poznatků, rozšířit kvalifikaci pedagogických pracovníků, zpracovat a inovovat metodické a

výukové materiály včetně webových aplikací. Rozvoj a podpora čtenářské gramotnosti jsou zde předpokladem k osvojení klíčových kompetencí, které jsou nedílnou součástí vybavenosti jedince a jeho uplatnění na trhu práce. Na základě výsledků analýzy a výstupů v průběhu projektu budou inovovány ŠVP, a to v intencích vzdělávacích oblastí a průřezových témat RVP ZV.

Další částí projektu je vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti využití nejnovějších metod pro zavádění inovativních nástrojů na podporu a rozvoj čtenářské gramotnosti ve škole či v mimoškolním zařízení. Pedagogičtí pracovníci budou poté schopni reagovat na nejnovější poznatky a aktuální informace z oblasti vědy, výzkumu, ale i praxe sledované oblasti. Mezi hlavní cíle tedy patří rozvoj čtenářské gramotnosti žáků ZŠ, realizace dalšího vzdělávání učitelů a ČŠI, vytvoření a ověření diagnostických nástrojů, tvorba metodických a didaktických materiálů, organizace konference s učitelskou a žakovskou sekcí a vydání odborné monografie a metodiky příkladů „dobré praxe“.

Jolana Svobodová

Život rytíře

Život rytíře je kniha her a čtení **zaměřená na starší děti s dyslexií**. Tyto děti již odrostly textům prvního čtení, a přesto u nich mohou přetrvávat problémy se čtením a často i s porozuměním textu. Pokud dyslexii komplikuje ještě porucha pozornosti, mívají často problémy s udržení pozornosti po delší časový úsek.

Kniha má formát velikosti A5, aby neodrazovala velikostí. Obsahuje **dobrodružný příběh**, který je zasazen do doby konce vlády Jana Lucemburského, do doby rytířů, rytířských ctností, turnajů, ale i rozbrojů mezi jednotlivými rytíři, o kterých se král ani nedozvěděl. Text je rozdělen do čtrnácti kratších částí. Ty jsou koncipovány tak, aby nepřesáhly jednu stranu A5. Protilehlá strana je pak věnována plnění úkolu zaměřeného na procvičení pravo-levé orientace, pozornosti nebo zrakového vnímání.

Každý text se v knize vyskytuje třikrát. Text označený písmenem **A** je určen pro ty děti s dyslexií, které ještě **potřebují při čtení oporu ve vyznačených slabikách**. Proto se střídají v textu tučně a normálně vyznačené slabiky. Před tímto textem najdete také vždy obtížnější slova určená k rozečtení před vlastním čtením. Jedná se o slova se skupinami hlásek, případně o slova, u nichž je dobré ověřit porozumění.

Text označený písmenem **B** nemá vyznačené slabiky a je určen těm žákům s dyslexií, kteří již oporu ve slabikách nepotřebují. Při čtení tohoto textu je vhodné zaměřit se na **nácvik čtení interpunkce a následně na melodii věty**. Text vždy doprovází otázky na porozumění textu, jejichž odpovědi lze v textu vždy nalézt. Některé tyto texty jsou doplněny cvičeními na porozumění význa-

mu slov. Jedná se o slova, se kterými se čtenáři setkali v předchozích kapitolách. Zde si mohou ověřit, zda je správně pochopili. Pokud význam neznají, mohou si ho vyhledat na konci knihy, kde naleznou abecedně řazený slovníček pojmů. Jeho cílem je mimo jiné i učít hledat ve slovnících.

Text **C** je zaměřen na **porozumění** větě. V některých větách se vyskytují slova, která tam nepatří. Ta dávají dohromady informaci o vesmíru. Vyhledávání slov umožňuje vyučujícímu českého jazyka poukázat i na některé jazykové záležitosti. Například že se v českém jazyce nevyskytuje předložka na posledním místě ve větě, slovo do věty nepatří proto, že nemá odpovídající pád, jindy se jedná o slovo, které tam nepatří svým významem, ve větě jednoduché se vyskytují dvě slovesa v určitém tvaru a podobně.

Kromě již popsaných cvičení najde čtenář v knize úkoly na hledání rozdílů v obrázcích, které text ilustrují, cvičení na orientaci v textu a pozornost, doplňování chybějících písmen do textu a další.

Knihu napsala Kamila Balharová a vyšla v nakladatelství Computer Media (www.computermedia.cz).

PhDr. Kamila Balharová

Poruchy učení a vícenasycené mastné kyseliny

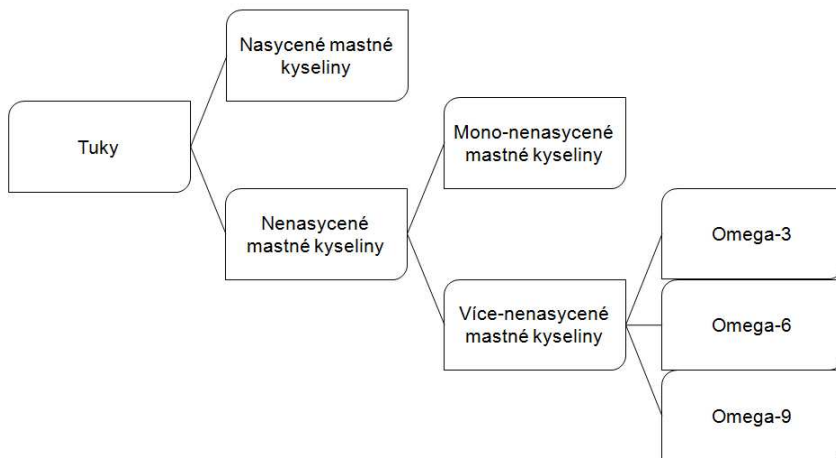
V roce 2002 proběhla v anglickém hrabství Durham rozsáhlá placebem kontrolovaná studie, jejímž cílem bylo zjistit, jaký vliv může mít podávání vybraných vícenasycených mastných kyselin u dětí s vývojovou poruchou koordinace (dyspraxií) a specifickými poruchami učení a chování. Vědci zpracovali více než 12 000 individuálních hodnocení u 117 dětí z dvanácti základních škol. Výsledky byly natolik překvapivé a zajímavé, že se této problematice věnovaly další dvě desítky studií.

Co to jsou vícenasycené mastné kyseliny

V naší stravě se nacházejí tuky živočišného a rostlinného původu. Tyto tuky jsou tvořené mastnými kyselinami, které dělíme do dalších skupin, jak ukazuje následující schéma.

Schéma 1 - Členění mastných kyselin

Zdroje mastných kyselin

Různé druhy potravin obsahují odlišné tuky. V tabulce jsou uvedeny základní potraviny a tuky v nich obsažené.

Tabulka 1 - Zdroje mastných kyselin

	Převažující zdroje živočišného původu	Převažující zdroje rostlinného původu
Nasycené mastné kyseliny	maso, mléko, sádlo	
Nenasycené mastné kyseliny	rybí maso, mořské plody, vejce, mateřské mléko	kapusta, pórek, špenát, vlašské ořechy, mandle, dýňová a lněná semena, pupalkový olej, lněný olej, olivový olej aj.

Vícenenasycené mastné kyseliny jsou pro člověka životně důležité. Náš organismus bez nich nedokáže existovat. Některé vícenenasycené mastné kyseliny si naše tělo umí vytvářet, ale některé si vytvářet nedokáže, a je proto odkázáno na jejich příjem výhradně ze stravy.

Esenciální mastné kyseliny

Vícenenasycené mastné kyseliny, které naše tělo musí získávat ze stravy a bez kterých nemůžeme existovat, se nazývají esenciální. Esenciálními vícenenasycenými mastnými kyselinami jsou *kyselina alfa-linolenová* ze skupiny omega-3, známá také jako ALA a *kyselina linolová* ze skupiny omega-6, známá jako LA.

Tyto esenciální vícenenasycené mastné kyseliny jsou výchozími látkami pro tvorbu dalších, vícenenasycených mastných kyselin.

Přeměna mastných kyselin v našem těle

Již jsme si řekli, že naše tělo musí ze stravy přijímat esenciální mastné kyseliny omega-3 ALA a omega-6 LA. Tyto mastné kyseliny dále procházejí procesem „přeměny“, kdy dochází k metabolismu uvedených kyselin prostřednictvím dvou skupin enzymů. Naše moderní strava je však mnohem bohatší na omega-6 mastné kyseliny, a to má za následek, že proces přeměny omega-3 mastných kyselin v našem těle je méně efektivní. Účinnost přeměny mastných kyselin se také liší podle pohlaví a věku. Existují i další faktory, které snižují účinnost enzymů v přeměňování mastných kyselin - např. přemíra nasycených tuků, vysoký příjem cukrů, nedostatek některých vitaminů a minerálních látek, vyšší hladina cholesterolu, alkohol, kofein, kouření a přirozené stárnutí organismu. Proto je důležité, abychom některé omega-3 mastné kyseliny našemu organismu dodatečně dodávali, a to buď stravou bohatou na zdroje omega-3 mastných kyselin, nebo vhodnými a kvalitními doplňky stravy.

Vícenenasycené mastné kyseliny – stavební látky mozku

Mozek je našim nejsložitějším orgánem. Ačkoliv v dospělosti tvoří přibližně 2 % naší průměrné hmotnosti, tělo mu v klidovém stavu předává 20 % energie. 60 % našeho mozku tvoří tuky. Okolo 20 % suché váhy mozku a 30 % hmoty sítnice oka tvoří dvě vícenenasycené mastné kyseliny – omega-3 DHA a omega-6 AA. Tyto dvě mastné kyseliny jsou stavebními látkami fosfolipidů v buněčných membránách nervových buněk. Fosfolipidy buněčných membrán stabilizují proteinové receptory, které sehrávají důležitou úlohu v komunikaci buněk vzájemně mezi sebou a také v komunikaci buněk s vnějším prostředím. Pokud dojde k tomu, že se v buněčných membránách nacházejí nerovnoměrné podíly nebo nedostatečné množství těchto dvou mastných kyselin, dochází k destabilizaci proteinových receptorů, a tím se naruší schopnost buňky správně „komunikovat“.

Tabulka 2 - Charakteristika vybraných mastných kyselin

EPA	DHA	AA
<i>Kyselina eikosapentaenová</i>	<i>Kyselina dokosaheksaenová</i>	<i>Kyselina arachidonová</i>
Patří do skupiny omega-3 vícenenasycených mastných kyselin. Je to tzv. funkční mastná kyselina. Je velmi významná v procesu přenosu informací mezi mozkovými buňkami a sehrává důležitou roli v kontrole nálady. Je také výchozí látkou pro tvorbu eikosanoidů, jako jsou prostaglandiny, tromboxany, leukotrieny a další. Pomáhá udržovat DHA a AA v buněčných membránách.	Patří do skupiny omega-3 vícenenasycených mastných kyselin. Je to tzv. strukturální mastná kyselina – je základním stavebním prvkem buněčných membrán. Je nejvíce zastoupenou mastnou kyselinou v mozku a oční sítnici.	Patří do skupiny omega-6 vícenenasycených mastných kyselin. Podobně jako DHA je i AA základním stavebním prvkem buněčných membrán. Společně s DHA je nejvíce zastoupenou mastnou kyselinou v mozku a oční sítnici. Je navíc výchozí látkou pro tvorbu eikosanoidů.

Mozek a paradox mastných kyselin

Výzkumy prováděné v posledních letech ukázaly, že v mozkové tkáni a krevní plazmě některých lidí se nachází menší množství omega-3 DHA a omega-6 AA. Tito lidé trpí dyslexií, dyspraxií, ADHD, poruchami autistického spektra, depresemi, schizofrenií nebo únavovým syndromem. Protože omega-3 DHA je nejvíce zastoupenou mastnou kyselinou v mozku, předpokládalo se, že podáváním právě omega-3 DHA dojde k redukcí těchto poruch. Pokusy spojené s tímto výzkumem však nepřinesly povzbudivé výsledky. Dnes již víme, že omega-3 DHA a omega-6 AA jsou sice nezbytné pro stabilitu, pružnost, kapalnost a propustnost buněčných membrán, ale vedle nich je to právě omega-3 EPA, která sehrává další, neméně významnou roli. Tento efekt se jmenuje „paradox mastných kyselin v mozku“.

Mastná kyselina omega-3 EPA je tzv. funkční mastná kyselina. Má zásadní význam v procesu přenosu a předávání informací mezi mozkovými buňkami, sehrává důležitou úlohu v procesech kontrolujících náladu a pomáhá udržovat omega-3 DHA a omega-6 AA v buněčných membránách nervových buněk. Omega-3 EPA sehrává zásadní úlohu v těchto oblastech:

- napomáhá stabilizaci proteinových receptorů,

- je výchozí látkou pro přeměnu v omega-3 DHA,
- je výchozí látkou pro vznik eikosanoidů (látky nacházející se ve všech tkáních a podílející se různými funkcemi na velkém množství procesů, jsou pro naše tělo nepostradatelné),
- zabraňuje uvolňování DHA a AA z buněčných membrán nervových buněk.

Důkazy o vlivu vícenenasycených mastných kyselin na specifické poruchy učení a chování

Studie „Oxford-Durham“ realizovaná s dětmi ve věku 5 - 12 let

Studie prokázala, že podávání preparátu s omega-3 a omega-6 mastnými kyselinami vede:

- ke snížení nepozornosti, impulzivity a hyperaktivity,
- ke zlepšení chování,
- k významnému zlepšení čtenářských a písemných dovedností,
- ke zvýšení sebedůvěry.

Studie „Adelaide“ realizovaná s dětmi ve věku 7 - 12 let

Studie prokázala, že podávání preparátu s omega-3 a omega-6 mastnými kyselinami vede ke snížení příznaků ADHD, především poruch pozornosti, nadměrné aktivity či impulzivity.

V těchto studiích byl použit výrobek eye q.

Eye q – první přírodní produkt bohatý na omega-3 EPA podpořený vědeckými důkazy

Eye q je doplněk stravy s unikátním složením, který dodává organismu mastné kyseliny omega-3 EPA a DHA a omega-6 GLA. Nejnovější výzkumy ukazují, že omega-3 EPA má větší význam pro funkci mozku než omega-3 DHA.

Nejpodstatnější vlastností oleje z mořských ryb, který je obsažen v eye q, je to, že obsahuje nejvyšší, přírodně dostupný poměr EPA k DHA – 3,2:1. Jiné produkty obsahují tyto látky ve standardním poměru 1,5:1 nebo mají více DHA než EPA.

Pupalkový olej je zdrojem GLA v biologicky nejpřístupnější podobě. Biologická aktivita GLA z pupalky je sedminásobně vyšší než u GLA z brutnáku lékařského.

U dětí se specifickými poruchami učení si lze často povšimnout koexistujících příznaků nedostatků mastných kyselin. Společný výskyt klinických a behaviorálních příznaků zvyšuje pravděpodobnost, že podávání preparátu eye q povede ke kýženým účinkům.

Klinické příznaky:	Behaviorální a rozvojové příznaky:
• nadměrná žížeň	• problémy s koncentrací pozornosti – problémy s cíleným soustředěním, výkyvy

• časté močení • suchá, olupující se kůže, také na hlavě • drsná pokožka, obzvláště na zadní straně paží • lámavé a měkké nehty • alergie • intolerance laktózy, vyrážky, astma	• pozornost, slabá paměť • pohybová hyperaktivita • emocionální přecitlivělost – časté výkyvy nálad, přehnaná úzkostnost • vidění – slabé vidění v noci nebo přecitlivělost na jasné světlo, rozostřené vidění písmen při čtení • problémy se spánkem – potíže s usínáním, potíže s probouzením

Klinické testy ukazují, že se tyto příznaky vyskytují častěji u hyperaktivních dětí, u dětí s ADHD a u dětí a dospělých s dyslexií.

Karel Šmídmajer

Rozvíjející a podpůrné herní aktivity pro mladé lidi s dyslexií. Představení projektu DYS 2.0

Projekt DYS 2.0 je spolufinancovaný Evropskou unií v programu Grundtvig a realizovaný v letech 2009 – 2011. Na projektu se kromě České republiky podílejí Německo, Bulharsko, Litva, Kypr a Velká Británie. Koordinátorem je organizace z Rakouska.

Předmětem projektu je tvorba a šíření výukových her podporujících rozvoj dospívajících s dyslexií. Tyto hry jsou volně dostupné na internetových stránkách www.dys2.org. Schopnosti dyslektiků mohou pomoci rozvíjet různé vzdělávací hry. Takových her – ve skutečnosti cvičení – existuje celá řada, jsou ale převážně zaměřené na děti. Mladí lidé je nevyužívají, protože jsou pro ně nezajímavé, často dětinské a nemotivují je. A právě pro ně, pro mládež s dyslexií, je určena série herních cvičení, která procvičí jejich paměť, obrazotvornost a další schopnosti (www.dys2.org).

Cílem partnerství DYS 2.0 bylo navázat na úspěšný projekt EdysGate realizovaný v letech 2006-2008, přeložit a lokalizovat 175 výukových her rozdělených do sedmi oblastí, jež jsou velmi významné pro rozvoj dovedností, s nimiž mívají jedinci s dyslexií obtíže. Tyto hry přímo či nepřímo stimulují příslušné kognitivní funkce. Jedná se o tyto oblasti:

Sluchové rozlišování
Sluchová paměť
Posloupnost poslechových ukázek
Vizuální paměť
Vizuální rozlišování
Vizuální sekvence
Prostorová orientace

EDysGate získal rakouské státní ocenění v kategorii Multimedia & E-Business 2008 a v roce 2009 byl vyhodnocen jako nejlepší multimediální produkt světa v kategorii Vzdělávání & E-Learning (WSA09).

V průběhu dvouleté spolupráce tým odborníků připravil také 100 zcela nových her vycházejících z poznatků speciálních pedagogů a psychologů, které vyvstaly při práci s mladými dyslektiky. Zásadní inovací byl vývoj několika „herních konfigurátorů“, tj. her, které umožňují měnit nastavení obtížnosti a designu. Jde např. o hru typu pexeso, přičemž hráč si může určit jak obtížnost – počet políček v rámci kterých hledá dvojice, tak motivy obrázků, případně zvuků, v oblasti sluchového rozlišování.

Přístup ke hrám je velmi snadný, je třeba se zaregistrovat přímo na www.dys2.org. V procesu registrace nejsou poptávány žádné osobní údaje, jediným účelem uživatelské registrace je umožnit studentovi sledovat své herní skóre.

Jiný způsob registrace je nabízen učitelům, kteří mohou ve svých učitelských účtech sledovat herní skóre svých žáků. Učitelé se mohou také podílet na tvorbě obsahu her v rámci herních konfigurátorů.

Na přelomu roku 2010 probíhalo ve všech zúčastněných zemích pilotní testování jednotlivých jazykových verzí her DYS 2.0. V každé zemi se testování zúčastnilo min.

20 mladých lidí s dyslexií a 5 speciálních pedagogů. Všichni zúčastnění poskytovali tvůrcům zpětnou vazbu ve formě dotazníků, které bylo možné vyplnit online nebo v papírové podobě. Výsledky testování se v jednotlivých zemích výrazně neliší, zpětná vazba byla převážně pozitivní, nedošlo ke zpochybnění smysluplnosti her, motivačního prvku, ani přínosu pro cílovou skupinu. Náměty se týkaly uspořádání a orientace v jednotlivých hrách, zobrazení stupně obtížnosti a zvýraznění některých položek, jako je nápověda nebo skóre.

The screenshot shows the Dys2.0 website interface. At the top, there is a navigation menu with tabs for 'Informace', 'Teorie', 'Projekt', and 'Kontakt'. Below the menu, there is a large 'Dys2.0' logo and a 'play' button. A registration form is visible, titled 'Přihlaste se a hrajte hry!', with fields for 'Uživatelské jméno:' and 'Heslo:', and an 'odeslat' button. Below the form, there is a note: 'Dobud jste se nezaregistrovali? [Klikněte zde!](#) Je to zdarma. Aby bylo možné hrát hry, váš počítač musí mít nainstalovaný Flash Player plugin. Pro hraní her je nutná zvuková karta.' On the left side, there are several award logos, including 'DYS 2.0 přenáší a zdokonaluje projekt EdyGate' and 'World Summit Award'. At the bottom left, it says 'Novinky DYS 2.0 leden 2010 květen 2010'.

Koordinátor & manažer projektu

E-Learning concepts Rietsch KEG / Austria

Partnerské organizace:

Verein SPUNK / AT

Technical University Varna, Center of Distance Learning / BG

Euroface Consulting s.r.o / CZ

Cyprus Adult Education Association / CY

Landesinitiative Neue Kommunikationswege MV e.V. / DE

Institut für Projektbegleitung und Kompetenzentwicklung / DE

Kaunas University of Technology / LT

IBIS Creative Consultants Ltd. / UK

SAFE Special Education Accreditation for Europe

Další evropský projekt, který bychom rádi představili, si klade za cíl vytvořit standard pro hodnocení pokroku a kompetencí dětí a mládeže se speciálními vzdělávacími potřebami.

Záměrem je využít tzv. „P Scales“ – kritéria pokroku používaná ve Velké Británii. Tato kritéria slouží k hodnocení dětí, pro které nelze využít tradiční hodnotící metody a jejichž znalosti a dovednosti jsou pod úrovní ve škole běžné hodnotící škály. Kritéria „P Scales“ vznikla a jsou používána především ve Velké Británii, ale další země již realizují kroky k jejich adaptaci, např. Německo či Rumunsko. V rámci projektu SAFE jsme tato kritéria přeložili a lokalizovali pro české prostředí a aktivně se podílíme na tvorbě podpůrných vzdělávacích nástrojů, které podpoří studijní motivaci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

CALDYS 2

Další projekt spolufinancovaný Evropskou unií v průřezovém programu celoživotního vzdělávání, který pronikl do českého prostředí, je zaměřen na výuku angličtiny jako prvního cizího jazyka v cílové skupině dyslektiků. Cílem projektu je podpořit výuku využitím vzdělávacích her rozvíjejících specifické oblasti jazykového vzdělávání.

Projekt byl zahájen na konci roku 2010 a během dvouleté spolupráce organizací z Velké Británie, Maďarska, Turecka, Švýcarska a Bulharska budou hry vytvořeny, přeloženy a lokalizovány do národních prostředí a pilotně ověřeny cílovou skupinou žáků i učitelů.

Hry budou mít podobu rámců, do kterých bude možné doplňovat konkrétní obsah. Učitelé využívající hry ve výuce budou tedy moci využít již připravených variací nebo vytvářet vlastní obsah her.

Ing. Kateřina Nevřalová

RECENZE

Dana Buchman - A special education (one family's journey through the maze of learning disabilities)

Barbara P. Guyer, Ed.D. - The Pretenders (gifted people who have difficulty learning)

V minulém roce se mi dostaly do ruky dvě zajímavé knihy týkající se poruch učení - nebyly to odborné publikace, ale příběhy lidí, kteří se potýkali s touto problematikou.

Dana Buchman je známá americká módní návrhářka, velmi aktivní, úspěšná a výkonově orientovaná žena. V knize barvitě popsala příběh své dcery Charlotte. I přes to, že se jedná v Americe o známou tvář, byla velmi otevřená v líčení svých pocitů a trápení.

Dana Buchman popisuje, jak si postupně uvědomovala, že její dcera není úplně stejná jako jiné děti, tento pocit se proměnil v jistotu, když se jí po dvou letech narodila druhá dcera Annie, která v mnoha dovednostech Charlotte brzy „přeskočila“. Kniha má několik rovin. Z lidského hlediska zaujme vliv Charlottiny jinakosti na vzájemný vztah manželů, mění se průběh vztahu mezi sestrami, pocity všech členů rodiny vůči Charlotte i vůči nim navzájem. Z pedagogického hlediska jsou překvapivé možnosti, které mají americké děti (i když v tomto případě se jednalo díky finančnímu statusu rodičů o maximální nabídku). Sama autorka píše, že možnosti na Manhattanu v New Yorku se nedají příliš srovnávat se zbytkem Ameriky. A nakonec nejpřekvapivější vyústění - které sama autorka uvádí jako největší přínos celé situace - jak ji to změnilo a jak jiný člověk se z ní stal.

Matka s dcerou prochází nejrůznějšími úskalími a překážkami, ve škole, v kolektivu dětí, v rodině. Kniha končí Charlottiným odjezdem na vysokou školu. Z českého pohledu mě zaujalo, že mnohé z nich měly speciální programy pro tyto mladé lidi, nemluvě o přizpůsobených přijímacích zkouškách atd.

Na tomto konkrétním příběhu bylo krásné vidět, že když rodiče svému dítěti věří a s důvěrou jej provázejí všemi peripetemi školního i osobního života, dítě si vede dobře a rodiče jsou nakonec jeho výsledky příjemně překvapeni. Jak to vyjádřila Dana Buchman „jsem na Charlotte pyšná, kam

to dotáhla, vím, že se v životě neztratí. A když si pomyslím, kam tato cesta zavedla mne, jsem dojatá a vděčná, že jsem se po ní mohla vydat.“

Překvapující také bylo, kolik lidí se podílelo během všech těch let na Charlottině vzdělání a výchově. Každý přispěl svým dílem, rodiče neváhali školu či terapeuta vyměnit, pokud měli pocit, že by jiný přístup mohl pomoci více. Velmi důležitým faktorem v tomto případě je vazba mezi dítětem a rodičem, kdy rodič postupně zapojuje a vyhledává různé programy, školy a terapeuty, podle toho, jak se situace dítěte mění.

Druhou velmi zajímavou knihou s podobným námětem jsou The Pretenders od Barbary P. Guyerové. Zde vidíme podobné příběhy, jako byl ten Charlottin, jen z druhé strany „barikády“ - dr. Guyerová pracuje již mnoho let jako terapeutka a speciální pedagožka, naposledy na Marshallově univerzitě ve Virginii. V knize shromáždila osm příběhů svých klientů, poslední vypráví o své dceři Gretě. Každý z protagonistů je originální, má jiný životní příběh, jiné zázemí, spojuje je však jedna věc - všichni trpí poruchou učení a všichni na své cestě za spokojeným životem museli překonat obrovské překážky. Mají však společnou jednu vlastnost - nevzdávají se, takže po všech problémech, odmítnutích, selháních a potížích je nakonec čekal úspěch. Velmi přínosné na této knize jsou přístupy dr. Guyerové k jednotlivým klientům, zapojení celé rodiny do řešení obtížných situací. Citlivost, s jakou se pouští do řešení a náprav poruch učení i u dospělých lidí, jak jim pomáhá změnit život k lepšímu. I když zde již vidíme poněkud realističtější, resp. dostupnější možnosti pro nápravu poruch učení, velmi zásadním faktorem se jeví uznání poruch učení jako problému a kooperace všech zúčastněných na řešení - a to vše v souladu se zákonem č. 94-142, později změněným na tzv. zákon IDEA z roku 2004. Dle tohoto zákona mají v USA všichni jedinci s poruchami učení právo na podporu státu a veřejných organizací. Na tomto poli je před námi v České republice ještě mnoho práce.

Zvlášť smutný je příběh 33leté Wandy, která v podstatě neuměla číst, protože trpěla dyslexií. Pomocí nejrůznějších klíček a berliček se jí podařilo projít základní i střední školou, vdala se a měla děti. Byla velmi dobrým posluchačem, takže vždy byla o všem informovaná a nikdo nic nepoznal, dokonce i svému manželovi se světila až po svatbě. Když se přestěhovali za město, byla najednou odříznutá od světa, také se v té době zjistilo, že její syn Artie má stejný problém, to ji vedlo k návštěvě dr. Guyerové. Pracovaly spolu na nápravě, i když se v tomto věku již nepodařilo naučit Wandu dokonale číst a vnímat čtené informace, dosáhly velkého pokroku.

Velmi osobním příběhem bylo vyprávění o dceři dr. Guyerové Gretě. Ačkoliv se její matka profesně zabývala touto problematikou, byla u ní stanovena diagnóza ADD velmi pozdě, jinými odborníky, po mnoha problematických situacích. Až po letech si autorka uvědomila souvislost jednotlivých historek a pocitů, na jejichž základě mohla pomoci dceři mnohem dříve. Jako odbornice však řešila problémy s klienty, ale ve své vlastní rodině problémy neviděla. Velmi otevřeně popisuje, jak se pak velmi dlouho potýkala s pocity viny.

Pro všechny protagonisty knihy bylo zásadním mezníkem pojmenování jejich problémů. Jakmile znali svojí diagnózu, mohli se svými problémy něco dělat, mohli se sami či jejich rodiče informovat o možnostech nápravy či usnadnění některých činností, ať již při studiu nebo v pracovním procesu. A hlavně se se svými problémy přestali skrývat.

Největším přínosem této knihy je velká variabilita příběhů - různé věkové kategorie, různé rasy, chlapi, dívky, muži i ženy - které se sice v detailech a průvodních okolnostech liší, ale mají společné poselství, a sice že když se člověk nevzdává a ví, kam jde, dosáhne cíle, i když možná pomaleji nebo s většími oklikami než většinová populace. Zdá se, že v této vlastnosti je pozitivum dyslexie a poruch učení, tito lidé se často naučí být velmi usilovní a cílevědomí. Odborných publikací věnovaných této problematice máme již v češtině mnoho, ale téměř se nevydávají knihy takto zaměřené, což je škoda, protože osudy a příběhy konkrétních jednotlivců nám zprostředkují tuto problematiku velmi živě.

PhDr. Kamila Šemberová

INFORMACE

Setkání dospělých s dyslexií

Na půdě české společnosti „Dyslexie“ vznikl nápad uspořádat setkání dospělých s dyslexií. Podnětem k této akci byly pozitivní zkušenosti ze zahraničí, kde takové skupiny existují již mnoho let a postupem doby si získaly i určité renomé a vyvíjejí iniciativy ke změnám zákonů, školního i pracovního prostředí atd. Aktivity poraden nebo škol jsou zaměřeny na dětské dyslektiky, jimž je již dnes věnována poměrně velká pozornost, ale na dospělé se zatím většinou zapomíná.

Kromě dospělých s dyslexií se setkání zúčastnili i lidé, které tato problematika zajímá, ať již z profesního hlediska, nebo protože mají ve svém okolí dospělého s dyslexií. Cílem tedy bylo iniciovat setkání, na němž by si mohli vyměnit názory, případně vznést i dotazy související s jejich problémy nebo si prostě jen popovídat a svěřit se. Dospělí s dyslexií mají své specifické problémy, zejména v pracovním procesu, ale i v běžném každodenním životě (velmi zajímavá diskuse vznikla na téma partnerského života, kdy jeden z partnerů je dyslektik, možné ohrožení dosud nenarozených dětí dyslexií, většina diskutujících shodně zdůrazňovala zásadní úlohu rodičů ve zvládnutí jejich obtíží).

Zatím se uskutečnila dvě setkání - 18. listopadu 2010 a 23. března 2011.

V průběhu každého z nich zaznělo mnoho podnětů, otázek i námětů. Účastníci setkání vyprávěli své životní příběhy, někdy s peripetemi opravdu neuvěřitelnými. Všichni zažili během školní docházky různá příkoří, ať již kvůli nepochopení spolužáků, nebo dokonce učitelů - zejména na vyšších stupních škol. Velkou většinu z nich spojovala pevná vůle a odhodlání navzdory překážkám se nevzdávat. Tito lidé byli ve velké většině jako děti vystaveni ponižování či projevům nedůvěry za

strany učitelů, někdy i rodičů, kteří si nevěděli se situací rady a v rozhodujících chvílích dávali za pravdu učitelům. I přes vysoký intelekt jim bylo doporučováno maximálně učňovské školství. Zajímavý byl příběh jednoho účastníka, který svoji dyslexii nevnímal jako významný handicap, neboť měl štěstí, že ho škola i rodina v maximální míře podporovaly. Všichni zúčastnění shodně tvrdili, že počítávali během své školní docházky negativně, když spolužáci měli pocit, že jim učitelé nadřezují, že mají protekci, protože některé úkoly (např. dlouhé diktáty nebo písemky v krátkém časovém limitu) nemuseli splnit. Přitom žáci a studenti s dyslexií si v naprosté většině nemohou vypomáhat taháky, protože jim vzhledem k jejich poruše nejsou nic platné. Musí se tedy vše skutečně naučit, paradoxně bez jakýchkoliv úlev.

Ze setkání vyplynuly i některé legislativní otázky - spojené zejména se studiem na vysokých školách - např. zprostředkování namluvených knih pro slabozraké a nevidomé i jedincům z dyslexií, nahrávání vysokoškolských přednášek na diktafon, kterému se často vyučující brání, získání powerpointových prezentací z přednášek, kdy vyučující někdy argumentují, že se jedná o jejich autorské dílo atd. Po konzultaci s právníkem jsme zjistili, že pokud se studenti zavážou, že budou materiály používat pouze pro svou vlastní potřebu, nemělo by jim nic a nikdo bránit v kopírování či nahrávání. Na tyto případy se autorský zákon nevztahuje. Velmi pomoci může centrum podpory studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na konkrétní vysoké škole.

Jedním z nápadů, zatím ve stádiu zrodu, je vytvoření svépomocné skupiny pod vedením ing. D. Rýdlové, která má s tímto typem setkávání vlastní zkušenosti. Vítráme jakékoliv další nápady v této oblasti. Máme radost, že se počet účastníků našich setkání rozrůstá, někteří přijeli dokonce i ze vzdálených koutů republiky. Velmi zajímavé by bylo, pokud by se nám podařilo na některém z příštích setkání uvítat i jedince s dyskalkulií.

Zápisy o průběhu obou setkání si můžete přečíst na webových stránkách České společnosti „Dyslexie“ v sekci Dospělí s dyslexií.

PhDr. Kamila Šemberová

Konference BDA – „Beyond boundaries“

2. – 4. 6. 2011 se konala v Harrogate ve Velké Británii již 8. Mezinárodní konference Britské dyslektické asociace. Jejími charakteristickými rysy byla: pestrost příspěvků, vysoká odborná úroveň, bohatá nabídka knih a pomůcek v doprovodné akci konference. Z téměř šedesáti vystoupení vybírám následující informace.

V porovnání s minulými konferencemi byl zřejmý zvýšený zájem o dyskalkulii. Tématu bylo poprvé věnováno plenární vystoupení oproti pouhým několika referátům v jedné sekci v uplynulých letech. V průběhu jednání zaznělo, že BDA proškolila v této oblasti v uplynulém roce několik set učitelů (v

celé oblasti SPU proškolili za uplynulý rok cca 8.000 osob). Kurzy poskytují strukturované schéma vývoje matematických schopností, které je základem koncepce porozumění matematice. Počet pracovních listů bylo možné počítat na stovky. Důraz je kladen na manipulaci s předměty a multisenzoriální přístup. Soubory pracovních sešitů s názvem Život s matematikou využívají běžné denní situace při práci s čísly i při osvojování dalších dovedností souvisejících s matematikou (orientace v čase, denní aktivity). Sešity jsou monotematicky zaměřené, např. V supermarketu, Prázdniny, Ve škole.

Pokračují četné výzkumy zaměřené na časnou diagnostiku rizikových dětí. Nejširše založený výzkum probíhá v Centru pro čtení a řeč na univerzitě v Yorku. S tímto centrem spolupracuje katedra psychologie PedF UK v Praze. Zatímco dřívější výzkumy zjišťovaly, zda lze v předškolním věku popř. po narození identifikovat příznaky poruchy (viz Zelinková O. Dyslexie v předškolním věku), dnešní výzkumy jdou více do podrobností. Nejvyšší predikční hodnotu má stále dědičnost, a to ve 45 % v případě výskytu u jednoho z rodičů. Dalšími prediktory v předškolním věku je stále úroveň fonemického uvědomění, rychlé jmenování, opakování pseudoslov.

V souvislosti s výskytem dyslexie u rizikových dětí se objevil pojem „endofenotyp“, který stojí v kauzálním řetězci mezi genotypem a fenotypem. Endofenotypem je např. fonemické uvědomění. Ačkoliv je významným rizikovým faktorem, vlivem vnějšího prostředí se dyslexie nemusí projevit. Cílená intervence v předškolním věku musí obsahovat intenzivní trénink fonemického uvědomění, formou her osvojování písmen, předčítání, první instrukce ke čtení.

Z výzkumu Ch. Huma vyplynulo, že zlepšení ve fonemickém uvědomění u školních dětí lze dosáhnout mimo jiné za následujících podmínek: individuální trénink 30 minut 2x týdně, spojení se čtením, bohatá nabídka knih, opakované čtení snazších textů, psaní vlastních příběhů.

Společné kauzální mechanismy způsobují, že 15 – 35% dyslektiků trpí současně ADHD, více než 50% má DCD (Dyspraxii). Spolu s oslabením motorických funkcí se projevuje deficit selektivní pozornosti a paměti.

Více než 20 let je na univerzitách věnována pozornost studentům s dyslexií. Tvoří totiž více než 40% všech studentů se speciálními potřebami. Zastřešující funkci plní v současné době sdružení ADSHE v Londýně. Jeho cílem je podpora institucí, které pracují s těmito studenty, výměna zkušeností, organizace výzkumu a podpora studentů. Na základě diagnostiky a podpůrných aktivit jde o zajištění inkluze studentů mezi členy akademické i sociální komunity.

V úvodu jsem zmiňovala potřebu vyšší informovanosti mezi školami, zviditelnění škol, které dobře pečují o žáky s dyslexií. V té souvislosti je velmi inspirativní aktivita BDA s názvem „Dyslexia Friendly Quality Mark Award“. Soutěže o tuto cenu se musí zúčastnit celá škola (včetně vedení školy a všech učitelů). Nejde tu jen o kvalitní reedukaci, ale též o vytvoření příznivého klimatu pro učení,

spolupráci s jinými organizacemi, s rodiči. Cílem je zlepšení výkonu, úrovně sebehodnocení všech dětí.

Více informací o aktivitách BDA lze nalézt na webových stránkách www.bdadyslexia.org.uk.

Doc. PaedDr. Olga Zelinková, CSc.

Handicap poradna Centra informačních a poradenských služeb ČVUT v Praze

Centrum informačních a poradenských služeb ČVUT (CIPS) poskytuje studentům a uchazečům o studium nejstarší technické vysoké školy v ČR široké spektrum poradenských služeb. Jednou z poraden je Handicap poradna, která čtvrtým rokem nabízí služby studentům a uchazečům se specifickými potřebami. V kategorii studentů s postižením jsou zařazeni i studenti a uchazeči se specifickými poruchami učení (SPU).

Pracovnice poradny – speciální pedagožka - pracuje jak s **uchazeči o studium**, kteří při prvním kontaktu s poradnou předkládají potvrzení o specifických poruchách učení zpracované pedagogicko-psychologickou poradnou, tak se **studenty z vyšších ročníků školy**, kteří mají blíže nespecifikované problémy ve studiu. Těmto studentům poradna nabízí absolvování diagnostiky SPU za využití baterie Diagnostika specifických poruch učení u adolescentů a dospělých osob autorek P. Cimlové, D. Pokorné a E. Chalupové. Pokud se u studenta potvrdí specifické poruchy učení, vypracuje poradkyně se studentem individuální plán podpory a modifikací ve studiu.

V jakých předmětech mají studenti největší problémy? Přestože je ČVUT technickou školou a středoškoláci se SPU ji volí i pro předpokládaný menší objem dlouhých textů, často se tomuto problému nevyhnou a potíže nastávají např. v prvním ročníku u studia dějin architektury, nebo při orientaci v dlouhých zadáních testů z deskriptivy a matematiky. Samozřejmě se objevují potíže při **zvládnutí výuky cizího jazyka**, většinou angličtiny.

Jakou nabízíme podporu? Studenti mohou mít na základě doporučení Handicap poradny **upravenou výuku cizího jazyka** tak, aby odpovídala specifickým projevům jejich poruchy. Jde např. o záměnu diktátu za doplňování slov do textu, upřednostnění ústní konverzace před zkoušením z gramatických pravidel atd. Ve spolupráci s Ústavem jazyků strojní fakulty se také podařilo zařadit do výuky program Jazyky bez bariér autorky D. Rýdlové, který studenti se SPU mohou používat s odbornou strojařskou terminologií.

V dalších předmětech, např. v již zmíněné deskriptivě nebo matematice, mohou studenti čerpat **prodloužený časový limit** nad běžný rámec. V předmětech, kde je kladen důraz na přesnost provedení rysu a jeho popis, upozorňujeme vyučující na specifika grafického projevu dysgrafiků. Student potom může práci zpracovat na PC ve speciálním programu.

Poradna také nabízí studentům **zapůjčení počítačové aplikace Easy Tutor s hlasovým výstupem** britské firmy Dolphin, kterou v Čechách distribuuje firma SPEKTRA. Tato jednoduchá aplikace umožňuje studentům číst text v počítači s barevným podkreslením a zvýrazněním zároveň s poslechem čteného textu. Předpokladem k použití pomůcky je existence textu v digitalizované podobě. V případě, že student takový text nemá k dispozici, Handicap poradna zajistí jeho naskenování a potřebnou úpravu.

Nedílnou součástí podpory studenta s poruchou učení na ČVUT je **mediace s vyučujícími** ohledně potřebných úprav ve výuce. Někteří akademičtí pracovníci vycházejí studentům se specifickými potřebami vstříc (většinou ti, jejichž děti jsou také dyslektici). U některých učitelů však stále pracovnice poradny naráží na absolutní nepochopení.

Důležitou činností pracovnice Handicap poradny je tedy **neustálá osvěta** mezi akademickými pracovníky – učiteli i pracovníci studijních oddělení. Vysvětlení výskytu specifických poruch učení u dospělé osoby a navíc studenta vysoké školy je často náročným úkolem. Součástí osvětové činnosti se staly webové stránky projektu „Myslí nám to jinak“ jednoho ze studentů s dyslexií (www.cips.cvut.cz/dys). Na těchto stránkách se student snaží ve spolupráci s poradnou vysvětlit akademické obci, co poruchy učení u vysokoškoláka obnášejí a co dospělým studentům pomáhá.

V současnosti probíhá podpora studentů s postižením na ČVUT v rámci rozvojového projektu Ministerstva školství, stejně jako na dalších vysokých školách v ČR. Od nového kalendářního roku by měla být tato aktivita financována přímo z rozpočtu škol ze zdrojů MŠMT, nikoli pouze z projektů. Věřme, že se tím zpečetí snaha všech zúčastněných a právo na plnohodnotné studium dospělých s dyslexií na vysokých školách tak bude naplněno!

Mgr. Barbora Čalkovská
Handicap poradna CIPS ČVUT
Bechyňova 3
166 36 Praha 6 - Dejvice
Barbora.Calkovska@cips.cvut.cz

SDĚLENÍ SPOLUPRACUJÍCÍCH ORGANIZACÍ

Informace o projektu „Studenti středních škol se specifickými poruchami učení a chování“

PRAHA A EU: INVESTUJEME DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI

EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND

DYS-centrum® Praha o.s. ukončilo v květnu 2011 projekt s názvem Studenti středních škol se specifickými poruchami učení a chování – vzdělávání středoškolských pedagogických pracovníků a tvorba rozvíjejícího programu pro posílení klíčových kompetencí studentů, který byl financován z Operačního programu Praha Adaptabilita.

Projekt se věnoval dvěma klíčovými aktivitám – 1) vzdělávání učitelů a poradenských pracovníků, kteří působí ve středních školách na území hlavního města Prahy a 2) vývoji komplexního rozvíjejícího programu pro studenty středních škol se specifickými poruchami učení a chování. Za dobu trvání projektu bylo proškoleno celkem 655 osob a uskutečnilo se 45 vzdělávacích akcí v rozsahu 1 – 13 dní, 6 – 120 vyučovacích hodin.

V květnu 2011 byl po bezmála dvouletých přípravách vydán program s názvem „Já na to mám!“. Program byl v průběhu školního roku 2010 – 2011 ověřován s 26 studenty se specifickými poruchami učení a chování z několika pražských středních škol. Součástí programu jsou pracovní listy pro studenty a metodika pro učitele. Při příležitosti jeho vzniku byl akreditován také nový vzdělávací kurz „SPU u žáků středních škol - program rozvoje učebních strategií“, jehož cílem je připravit středoškolské učitele a poradenské pracovníky na práci se studenty.

DYS-centrum® Praha o.s.

Korunovační 8, Praha 7, 170 00

www.dyscentrum.org, dyscentrum@dyscentrum.org

tel., zázn., fax: 233 370 262, mobil 603 399 889

DYS-centrum Praha® o. s.

zve na tradiční prodejní výstavu a konferenci

2011

aneb

**dejme šanci i dnešním žákům s dyslexií vyniknout a ukažme si,
jak jim můžeme pomoci!**

DYSKORUNKA se koná **8. 11. 2011** od 9.00 do 17.00 na adrese Korunovační 8, Praha 7 (budova základní školy).

DYSKORUNKA je zaměřena především na prezentaci a prodej publikací, pomůcek a počítačových programů pro předškolní přípravu, pro výuku na 1. a 2. stupni základních škol i pro střední školy (nejen) pro žáky se specifickými poruchami učení a chování.

Součástí celé akce je rovněž **konference** věnovaná vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. V průběhu seminářů a přednášek budou představeny aktuální trendy ve vzdělávání, nově vzniklé metody, pomůcky, pracovní listy i učebnice pro uvedenou cílovou skupinu.

Konference je akreditovaná MŠMT v rámci DVPP

Prosíme, sledujte webové stránky – www.dyscentrum.org pro další informace.

Členové ČSD, kteří mají zaplacený členský příspěvek na školní rok 2011/2012, budou mít zvýhodněné vstupné.

Informace České společnosti "Dyslexie" pro školní rok 2011/2012, uzávěrka dne 17. 8. 2011.

Vydává OS Česká společnost "Dyslexie", Svatoslavova 17, 140 00 Praha 4 – Nusle.

Redakce: doc. PaedDr. O. Zelinková, CSc., Ph.D, PhDr. Lenka Krejčová, PhD., PhDr. Kamila Šemberová, Mgr. et. Bc. Zuzana Pospíšilová

Text neprošel jazykovou korekturou, za správnost odpovídají autoři příspěvků.

Pro Českou společnost „Dyslexie“ vyrobilo nakladatelství **Tobiáš, Havlíčkův Brod.**

Aktuální informace v průběhu školního roku 2011/2012 naleznete na webových stránkách společnosti: www.czechdyslexia.cz.

ISBN 978-80-7311-122-9